

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra mediální a kulturních studií a žurnalistiky

**Zastoupení přírodních věd v hlavní
zpravodajské relaci České televize – Událostech**

Bakalářská diplomová práce

Tomáš HOLEŠOVSKÝ

Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Burešová

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně za použití uvedených zdrojů a literatury.

Počet znaků: 86 908

Ve Starém Městě

Poděkování

Velmi tímto děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Zdence Burešové za připomínky k mé práci, kontrolu a pečlivost. Rodině a přátelům za podporu, a také pracovním a pracovníkům České televize, kteří mají za úkol opatřovat jednotlivé zprávy Událostí ve službě iVysílání interaktivními titulky a obsahy.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou zobrazení přírodních a aplikovaných věd v hlavní zpravodajské relaci veřejnoprávní České televize v období půl roku od 1.7.2016 do 31.12.2016. V teoretické části se zaměříme na to, abychom popsali zákonitosti tvorby zpravodajství obecně, ale klademe důraz také na specifika vědecké žurnalistiky, její minulosti a nastiňujeme také problémy budoucnosti. V praktické části analyzujeme data, sesbíraná pomocí metody kvantitativní obsahové analýzy a interpretujeme je s využitím znalostí reálií a empirické zkušenosti. V této práci zkoumáme kategorie vědeckých příspěvků v Událostech jako je vědecká oblast příspěvku, délka zprávy, její umístění v relaci nebo předkládáme statistiky o počtu příspěvků v jednotlivých týdnech apod.

Klíčová slova

Věda, Události, Česká televize, zpravodajství, obsahová analýza

Abstract

This Bachelor's thesis describes the issues of imagining science in the main news broadcast of the television of public service Czech television in period from 1st July 2016 to 31st December 2016. In theoretic part of this thesis we focus on the describing connections generally in news, with putting emphasis on the specifics of science journalism, the past of science journalism and problems which it will face in the future. Practical part contains data analysis collected using quantitative content analysis. Data will be examined and interpreted using the common knowledge and empirical realities. In this thesis, we present a different categories of science news as the specific science area, length of the news, the placement of news in the program and we create statistics of the amount of news in certain weeks etc.

Key Words

Science, Události, Czech television, news, content analysis

Obsah

1. Úvod	1
2. Základní teoretický rámec	3
2.1 Tvorba mediálního obrazu	3
2.2 Agenda Setting	6
2.3 Gatekeeping.....	7
2.4 Mediální rutiny	7
2.5 Zpravodajské hodnoty	8
2.6 Zázemí vědecké žurnalistiky	9
2.6.1 Periodizace vědecké žurnalistiky	9
2.6.2 Věda a novinářská praxe	10
2.7 Co je věda	14
3. Výzkumná metoda.....	17
3.1 Výběr vzorku.....	17
3.2 Cíle a výzkumné otázky.....	17
3.3 Obsahová analýza	18
3.4 Operacionalizace.....	19
3.4.1 Sledované charakteristiky vědeckých zpráv – úvod.....	20
3.4.2 Analyzované kategorie	20
4. Výsledky analýzy	23
4.1 Souhrnný přehled.....	23
4.2 Počet příspěvků dle dnů	24
4.3 Délka jednotlivých příspěvků.....	25
4.4 Naše téma.....	26
4.5 Počet příspěvků podle týdnů	26
4.6 Zastoupení vědy domácí a zahraniční	28
4.7 Tematické rozložení vědeckých příspěvků	29
4.8 Umístění příspěvků na časové ose	33
5. Závěr.....	35
6. Seznam tabulek	37
7. Seznam grafů.....	37
8. Seznam zdrojů.....	38

1. Úvod

Od vzniku médií zasahující masy, tedy masmédií, se v naší společnosti leccos změnilo. Za více než sto let existence této instituce¹ a potažmo samozřejmě jednotlivých organizací² prošla společnost technickým vývojem, ale i změnami společenských paradigmat³. Od bezmezně liberální demokracie počátku 20. století ve Spojených státech amerických přes totalitární zřízení v Rusku po rozpad tzv. Východního bloku a vytváření nové demokratické společnosti u nás, v České republice.

Ruku v ruce s těmito změnami přišly i změny v práci médií. V první řadě se vše zrychlilo a dále zrychluje (je-li to snad vůbec možné). Mediální produkty jsou specializovanější, uživatelé vyžadují stále nový, originálnější, vtipnější, zkrátka lepší obsah. V této perspektivě je jasné, že ani zpravodajství neuniklo novým požadavkům a chtě nechtě se mění/měnilo. Zpravodajství taktéž v průběhu času mění svůj obsah, aby vyslyšelo požadavky svého publika. Proto je vhodné neustále sledovat právě tyto posuny ve zpravodajské produkci. Obsah zpravodajství pak bude předmětem této práce. Respektive jím bude tematický obsah zpravodajství. Pohled zaměříme na zpravodajské příspěvky, tematicky spojené s přírodními vědami. Naším zájmem bude pozorovat vědy přírodní (fyzika, geologie, ...), nikoli humanitní (ekonomie, politologie, ...) ani formální (matematika, logika, ...), neboť máme za to, že primární asociací s pojmem „věda“ jsou vědy přírodní. Dále také proto, že přírodní vědy jsou vnímány jako „ty tvrdé“, poskytující jasné a přesné informace, na rozdíl od humanitních, které jsou vnímány jako teoretické, spekulativní, vztahující se k interpretacím a na rozdíl od formálních, které laik podle našeho názoru není schopen uchopit a jasně zařadit.

Formát, který bude tato práce rozebírat, bude hlavní zpravodajská relace České televize (dále jen ČT) – pořad Události. Metodou kvantitativní obsahové analýzy se podíváme na obsah Událostí v rozmezí půl roku a zanalyzujeme daná data tak, abychom byli schopni odpovědět na hlavní cíl práce, tedy to, v jakém měřítku (jak jednoduše co se množstvím a délkou příspěvků týče, tak také jejich specificky tematického rozřazení) je prezentována věda v této zpravodajské relaci. Vědou v teoretické části budeme myslet to, k čemu se vztahuje většina studií a publikací, popisující vědeckou žurnalistiku a komunikaci vědy, tedy vědu v angloamerickém smyslu. Tedy do „vědy“ budeme řadit vědy přírodní, či spíše exaktní. Bližší definici nabídne operacionalizace v metodologické části. Věda jako společenská instituce je jednou z nejdůležitějších a zároveň běžnou populací asi nejvíce opomíjená oblast lidské činnosti. A přitom je to právě věda, díky které se každodenní život nejvíce mění. Nové technologie, objevy, teorie naší existence či objevování planet, kam by se třeba lidstvo mohlo přestěhovat. Věda ovlivňuje vše kolem nás, od nejmenších drobností, které používáme každý den (například kontaktní čočky), až po světový

¹ Instituce je způsob, jak lidé v dané kultuře dělají nějakou věc, organizace je způsob, jak při tom svoji činnost koordinují (Jandourek, 2001: 108).

² Viz poznámka 1

³ Paradigma – obecně dle Reifové (Reifová, 2004: 178) model, vzor; v sémiotice soubor jednotek; chápeme jako ucelený pohled na určitý soubor vědění, jeho výzkumné procesy, znalosti „klasiků“, bibliografie atd.

běh dějin (například atomová bomba). Stejně tak jako věda mají obrovskou moc média. Právě tyto skutečnosti jsou stavebními kameny této práce. Délka příspěvků, jejich témata, a další proměnné, to vše vypovídá o tom, jak je věda médiem veřejné služby (ČT) uchopována a posléze prezentována recipientům. Na závěr práce se také pokusíme posoudit, jaké faktory ovlivnily počet či výběr jednotlivých příspěvků

Vzhledem k obecně známému charakteru Událostí a s odkazem na různé analýzy⁴ předpokládáme, že drtivou většinu příspěvků v tomto pořadu budeme moci zařadit do kategorie „politické zpravodajství“. Dále pak předpokládáme také to, že zkoumaný vzorek „vědeckého zpravodajství“ bude velmi malý v porovnání s dominantní politikou. Zajímavé však bude sledovat proměnu Událostí po vytvoření samostatné redakce, zaměřené na vědu. Zvláště osoba mladého novináře Daniela Stacha je určitě hodna zvláštní pozornosti v tomto ohledu.

Obsahovými analýzami zpravodajství různých televizí i jiných médií, stejně tak jako jinými analýzami celých programových schémat se zabývalo již mnoho prací. Samotná ČT je podrobena dohledu svého kontrolního orgánu – Rady České televize mj. skrze zadané analýzy jejích pořadů. Tato práce je však výjimečná svým zaměřením na vědeckou tematiku příspěvků. K danému období jsme ve volně dostupných zdrojích nenalezli ekvivalentně specifickou práci. Metodologie obsahové analýzy umožní kategorizaci jednotlivých příspěvků „o vědě“, jejich roztřídění do jednotlivých vědních oborů a pohled na část procesu agenda-setting. Nejen různé vědecké obory, ale také délka příspěvků – zpráv a další proměnné nám snad poskytnou pohled na to, jak je věda v Událostech prezentována nejen jako prostá kategorie, ale jako součást života lidí, neboť, jak popisuje i teorie zpravodajských hodnot, snahou žurnalistů je zprávy například personifikovat.

Práce je tedy složena z části teoretické, metodologické a praktické/analytické. V první části se zaměříme na teoretický rámec zkoumané oblasti mediální produkce. Obsahem bude konstrukce mediální reality, přičemž vzhledem k náplni práce se musíme zmínit o teorii agenda-setting. Metodologická část stanoví užití obsahové analýzy jako hlavního metodologického nástroje. V této části také uvedeme, jaké jsou hlavní cíle práce, výzkumné otázky a představíme proces operacionalizace. Poslední částí práce bude samotná analýza, přičemž bude kladen důraz na interpretaci výsledků a nastínění možných faktorů, které dané charakteristiky jednotlivých příspěvků určují.

⁴ Například analýzy zpravodajství, zadané Radou České televize, kontrolní orgánem ČT, zveřejňované na internetových stránkách České televize

2. Základní teoretický rámec

V této části práce se zaměříme na teoretické zázemí tvorby zpravodajství, mediálního obrazu a nastolování agendy. Tyto teorie nám pomohou při realizaci samotné analýzy a pochopení procesů, které vedly ke konečnému obrazu vědy v Událostech.

2.1 Tvorba mediálního obrazu

Již učivo středních škol v České republice se zabývá tím, jak kategorizovat a chronologicky uspořádat vznik věd, zabývajících se člověkem, poznáním o člověku a poznáním světa obecně. Historicky vychází všechny vědy, ať už humanitní nebo přírodní, z filosofie. Z této „pramatky věd“ se postupem času a působením faktorů tehdejšího starověkého světa začaly oddělovat další vědy jako sociologie, matematika. Sociologie jako zdroj věd o společnosti nám pak poskytuje také základ pro teorii tzv. sociální konstrukce reality. Autoři Berger a Luckmann ve své publikaci Sociální konstrukce reality (původně z roku 1966, přeloženo do češtiny v roce 1999) mluví hlavně o realitě. Realitu popisují jako vlastnost jevů. Tato vlastnost je natolik bazální, že označuje existenci těchto jevů a tato jejich existence je nezávislá na naší vůli. To že, chápeme tyto jevy jako skutečné a přisuzujeme jim nějaké vlastnosti, označují jako vědění (Berger, Luckmann, 1999: 9). Chápeme tedy realitu jako „věc lidí“, tedy společnosti. Ačkoli se může zdát, že logickou dedukcí by bylo možné říci, že média, jakožto instituce či organizace jsou jen výsledkem působení sociálních vlivů, je tento pohled poněkud úzký. Paradigma sociálního konstruktivismu hovoří o tom, že realita je konstruována na základě interakcí a komunikace lidí. Že je utvářena na základě sociálních interakcí, zvláště komunikace. Vzhledem k tomu, že oblastí, v němž se média pohybují (a jejich nástrojem), je komunikace, logicky odvozujeme, že média skrze svou komunikaci (v tomto případě tedy předávání zpráv recipientům) vytváří realitu. Tvoří mediální realitu, která je nebo není stejná, či alespoň je nebo není podobná té „skutečné, objektivní realitě“ anebo je naprosto jiná, nebo dokonce tato objektivní realita vůbec neexistuje (záleží na přístupu, se kterým se na danou problematiku budeme dívat, viz níže).

Konstruktivistické pojetí tvoření mediální reality bude hlavním teoretickým východiskem této práce. „Realita z tohoto pohledu (konstruktivistického, pozn. autora) zpravodajské obsahy nepředchází a neodráží se v nich, ale vzniká (je konstruována) teprve ve chvíli, kdy je definována. Realita jako sociální fakt do sociální komunikace vstupuje jedině jako interpretace reality. Dokud není skutečnost interpretována či definována, je z hlediska sociální interakce neuchopitelná; resp. vlastně neexistuje“ (Reifová, 2004: 107). Výše je tedy stručně popsán jev zvaný Thomasův teorém. V tomto ohledu jsou masová média ⁵ jedním z nejsilnějších aktérů vstupujících do sociálních interakcí ⁶. A tedy i tvůrcem

⁵ Masová média = masmédia – takový typ média, který provádí masovou komunikaci, komunikaci s masami, tedy velkým množstvím lidí, kteří sdílí společný cíl, avšak nesdílí společné časoprostorové umístění. Jde o atomizované jednotky uživatelů.

⁶ Sociální interakce – působení jednotlivce či skupiny na jednotlivce či skupinu, vyvolávající reakci

reality a jejího interpretování. Reifová a Jana Navarro dále uvádí, že vznik reality probíhá interpretací mediálních obsahů, zvláště těch zpravodajských. Tedy uživatelé srovnávají mediální významy s významy skutečné reality. Tato neustálá srovnávání posléze generují to, čemu uživatelé věří, co považují za skutečnou realitu. Významy, které nenaleznou v mediálních obsazích, nemají s čím srovnat, vyloučí jako významy bez statutu reality (Reifová, 2004: 107). Mediální obsahy jsou tvořeny aktéry (novináři v nejšířším slova smyslu), kteří vstupují do tohoto vztahu na straně médií a pracují na principu selekce událostí, skutečností reality – tento proces popisuje teorie agenda-setting (více viz níže). Výstupem práce jsou zprávy, tedy obrazy reality zpracované na základě mediálních rutin⁷.

Tato definice tvorby mediální reality vychází ale z toho, že nějaká ona objektivní realita skutečně existuje a média z ní pouze vybírají určité segmenty, které zakódují do zpráv a recipienti – čtenáři, diváci, posluchači je posléze konzumují, interpretují a věří/nevěří jim, přisuzují/nepřisuzují jim charakter reality.

Německý sociolog Winfried Schulz porovnává dva přístupy, tzv. ptolemaiovský a koperníkovský. Výše je naznačen právě přístup ptolemaiovský, neboť „v ptolemaiovském pojetí jsou masová média chápána jako pasivní zprostředkovatelé reality, jsou srovnatelná s komunikačním satelitem ve vesmíru, jenž slouží jako reflektor odrážející signál, přemostující velké vzdálenosti. V tomto pojetí lze (...) najít postupy, které mohou vysvětlit, jak mají příjemci převést zkreslenou mediální realitu do vnitřní představy o realitě“ (Schulz, 1989: 30). Je tedy připuštěna existence „objektivní reality“ i s tím, že realitu, předkládanou médií je třeba nejdříve dekodovat. Toho by ale dle tohoto přístupu měl být recipient schopen. Zkrátka říká, že média jsou „jako zrcadlo, jako odraz skutečnosti“ (Schulz, 1989: 30). Ačkoli je nutno říci, že zejména kritika takového uvažování argumentuje, že média realitu vždy pokrývají a zneužívají tak své moci.

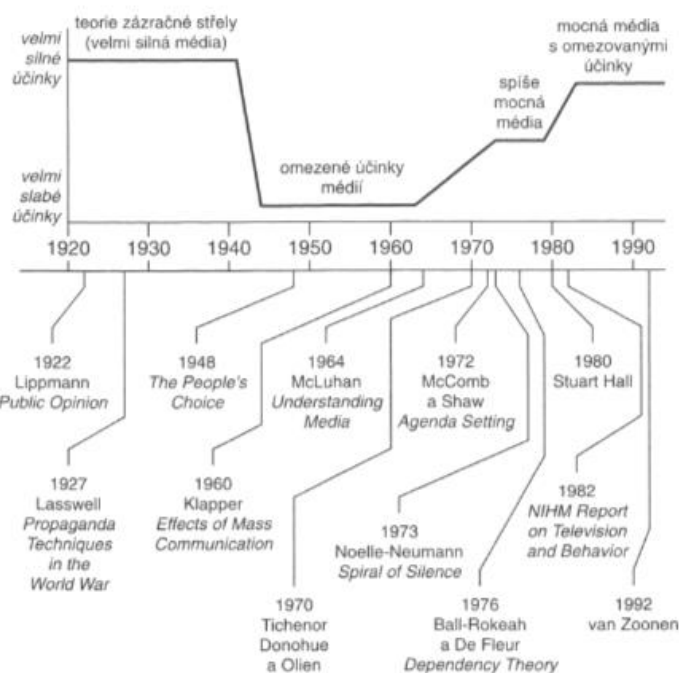
Druhý přístup, tedy tzv. koperníkovský říká, že „média se (...) chápou jako aktivní prvek v sociálním procesu, z něhož teprve představa o skutečnosti vychází. Jejich úkol spočívá v selekci podnětů a událostí sociálního světa (ne reality, pozn. autora), zpracovávají je a interpretují. Tímto způsobem se média podílejí na kolektivním úsilí konstruovat realitu a tu – zveřejněním – všeobecně zpřístupnit tak, aby mohlo vzniknout společné východisko pro sociální jednání“ (Schulz, 1989: 31). „Realita, která je v ptolemaiovském pojetí pokládána za předmět a předpoklad komunikace, je v koperníkovském pojetí jejím výsledkem“ (Schulz, 1989: 32). Ze zpravodajského hlediska pak koperníkovské pojetí říká, že snaha o jakékoli posouzení, zda reference odpovídala realitě je zbytečná, neboť není nic, k čemu by se takovéto objektivní sdělení mělo vztahovat. Porovnáním obou přístupů tedy docházíme k zjištění, že média buď mohou realitu reprezentovat (vytvářet) nebo „jen“ prezentovat (referovat o ní).

⁷ Mediální rutiny mj. zaručují, že se média chovají způsobem, který uživatel očekává. Rutiny představují soubor pravidel, vzorců jednání, dle nichž se mediální profesionálové – žurnalisté chovají, jednají. Rutiny obecně usnadňují médiím zpracovávat velké množství informací v časové tísní (Trampota, 2006: 44). Více v kapitole 2.4 Mediální rutiny

Vedle existence médií jako součásti objektivní reality (v níž média „jen“ referují o realitě objektivní) nebo mediálně konstruované reality se musíme podívat také na konkrétní procesy, probíhající v rámci obou paradigmat. Proces distribuce zprávy můžeme popsat jako mediální rutiny (více viz níže) aplikované mediálními profesionály – žurnalisty v prostředí masových médií. Abychom lépe postihli problematiku vytváření mediální reality, musíme si uvědomit „sílu“ masmédií. „Izolování, atomizování jedinci jsou v představách teorie masové společnosti vydání na milost a nemilost totalitárním ideologiím a propagandě a jsou pod silným vlivem masových médií. Zvláště přesvědčení o všemocnosti masových médií a o jejich „silném automatickém vlivu na bezbrannou masu příjemců“ sloužilo jako výklad pro společenský dopad masivního rozšíření rozhlasu a kinematografie v tomto období (20. a 30. let 20. století, pozn. autora) a stálého růstu jejich oblíbenosti v širokých společenských vrstvách“ (Jiráček, Köpplová, 2007: 22). Můžeme tedy spatřovat sílu masmédií v jejich popularitě a dostupnosti. Tyto posléze využívají dané organizace k distribuci určitých sdělení, a to ať už ideologicky zabarvené, tak i ty s vysokou mírou objektivit⁸ (budeme-li se odkazovat k ptolemaiovskému chápání a připustíme existenci objektivní reality; v případě koperníkovského pohledu jsou média všemocná ve své podstatě, vzhledem k tomu, že definují realitu a objektivita by byla jen prázdným pojmem, odkazujícím sám k sobě). „Média jsou společenskou institucí natolik významnou a natolik provázanou s dalšími institucemi, že jejich podíl na stavu společnosti či rozpoložení jedince prakticky není možné od společnosti izolovat a zkoumat samostatně. Navíc pokusy o oddělení vlivu médií od zbytku sociálního prostředí jsou zavádějící, neboť média vždy působí jako součást celkového společenského kontextu (Jiráček, Köpplová, 2007: 152). Jiráček s Köpplovou také dodávají, že samotné studium vlivů médií je složité, protože média jsou institucemi vysoce dynamicky se proměňujícími a vyvíjejícími, a to díky měnícím se ekonomickým, společenským a technologickým okolnostem jejich působení (Jiráček, Köpplová, tamtéž). Ohledně síly médií se v minulosti i přítomnosti vedly a vedou debaty. Přes počáteční fascinaci „všemocných“ médií na počátku 20. století, přes útlum těchto myšlenek v polovině 20. století, až po opětovný, avšak strážlivější pohled na média jako ohromně silné sociální činitele na přelomu tisíciletí (viz obr. 1; Jiráček, Köpplová, 2007: 170, box 5.6). To ale předpokládá objektivní realitu, k níž se média vztahují. Avšak koncové účinky sdělení a práce médií už objektivizovány být nemohou, neboť vliv zprávy na recipienty je vysoce individuální. Stejná zpráva může v různých kulturních, geografických oblastech nebo i u jedince v čase vyvolat jiný účinek (např. Katz, Liebes, 1990). Zmíněný níže uvedený graf je vhodné uvést také s ohledem na to, že právě vývoj a periodizace vědecké žurnalistiky je úzce spojen právě s pohledem na možnou sílu médií.

⁸ Objektivita, vyváženost, nestrannost – nejčastější a očekávané parametry zpravodajství v demokratické společnosti. „Na rozdíl od základních principů legitimizujících fungování mediálních systémů (jako je svoboda projevu) se tedy netýkají podmínek fungování zpravodajství, ale jejich konkrétních projevů, resp. výstupů“ (Trampota, 2006: 144).

Box 5.6 HLAVNÍ ETAPY VÝVOJE PŘEDSTAV O ÚČINCÍCH MÉDIÍ
 PODLE SÍLY PŘEDPOKLÁDANÝCH ÚČINKŮ

Upraveno dle Bryant-Thompson 2002:40.

Obrázek 1-Illustrace vnímání síly účinků médií na publikum (převzato z Jiráka, Köpplová, 2007: 170)

2.2 Agenda Setting

Teorie agenda setting neboli nastolování témat je jedním z pilířů pohledu na tvorbu a šíření zpráv jako mediálních produktů. Je ale také jedním z možných pohledů na to, jak je mediální realita konstruována. Což spolu samozřejmě souvisí, neboť jak bylo popsáno výše, mediální realita je tvořena skrze mediální produkty. „Zprávy v médiích nemusejí mít jen krátkodobý a okamžitý účinek, ale mohou ovlivňovat příjemce i v dlouhodobém časovém horizontu. Vyplývá to ze skutečnosti, že média zpracovávají a vybírají události, které zařazují do svých obsahů víceméně konzistentním způsobem. Zatímco šíření informací lze považovat za krátkodobý účinek zpráv, příkladem dlouhodobého účinku je schopnost nastolovat témata ve společnosti. (...) Představa o nastolování témat vychází z myšlenky, že tím, že média vybírají a zařazují do svých obsahů některá témata a jiná opomíjejí, určují, co budou čtenáři/diváci/posluchači vnímat jako důležité“ (Trampota, 2006: 122, 123). „Koncept se opírá mj. o proces gatekeepingu a vychází z představy, že o pozornost se ve veřejném prostoru, kde se pohybuje veřejnost, politické elity i média, uchází významně větší počet témat, než kolik jich skutečně může pozornost připoutat. Na podobě mediální agendy se vedle gatekeepingu podílí tlak vlivnějších médií, existují-li taková, popř. nápadné události, jež přitáhnou pozornost médií. (...) Agenda setting hledá odpověď na otázku, proč se určité informace o některých tématech stanou součástí veřejné debaty, zatímco jiné zůstanou stranou pozornosti, a proč jsou některá témata vnímána veřejností jako závažnější

než ostatní“ (Reifová, 2004: 16). Vzhledem k tomu, že vědecká žurnalistika například není schopna zachytit veškeré informace, pocházející z vědecké sféry, můžeme i zde pozorovat zákonitosti teorie agendy-setting. Zde můžeme navázat na teorii zpravodajských hodnot, popsanou v kapitole 2.5.

2.3 Gatekeeping

Gatekeeper, z angličtiny volně přeloženo jako „vrátný“, je člověk, mediální praktik, který „rozhoduje o výběru témat a událostí, které budou zpracovány na mediální obsahy (rozhodují o tom, co projde „branou“ média, a co nebude do procesu mediace zařazeno). Obecněji též vymezování hranic množství informací distribuovaných v procesu masové komunikace“ (Reifová, 2004: 70). „Zájem o procesy výroby zpráv se neomezuje pouze na sledování kritérií, která se ustavila do podoby (faktorů) zpravodajské hodnoty, nýbrž se snaží postihnout i konkrétní naplňování těchto (a dalších) faktorů výběru zpráv přímo při jejich užívání. Jinými slovy, při zkoumání zpravodajské produkce se sestávají předmětem odborného zájmu také konkrétní rozhodovací procesy konkrétních lidí pracujících v médiích a motivy, jež je k rozhodnutím vedou“ (Trampota, 2006: 38). Tyto procesy sice zkoumány v této práci nebudou, i tak je ale vhodné zdůraznit to, že tvorba i vědeckého zpravodajství podléhá určitým pravidlům. Či spíše právě vědecké zpravodajství vzhledem ke své náročnosti na přiblížení odborných témat laickému publiku tato pravidla zpracování jako pravidla mediálních rutin a zpravodajských hodnot akcentuje tím spíše.

2.4 Mediální rutiny

Jako mediální rutiny chápeme „ustálené výrobní postupy“ (Jiráková, Köpplová, 2007: 76). Konkrétněji v jedné z kanonických publikací, zabývajících se médií Pamela J. Shoemakerová a Stephen D. Reese říkají, že „chápu mediální rutiny jako charakteristické, ustálené, opakované jednání a způsoby jednání, které mediální profesionálové užívají při své práci“ (Shoemaker, Reese, 1996: 100). Ačkoli se zpravodajství zabývá vedle například periodicky se opakujícími událostmi (Vánoční šílenství, volby atd.) také aktuálními, nečekanými událostmi, ty i ty podléhají určitým způsobům zpracování, resp. podléhají ustáleným postupům, návodům, jak „syrovou“ informaci zformovat do podoby, která bude respektovat očekávání publika a umožní prezentovat požadované charakteristiky události (viz zpravodajské hodnoty níže). Rutiny se projevují ve všech částech pracovního postupu novináře. Od sběru informací (například jaké otázky žurnalista pokládá zdroji), přes zpracování (v případě článku například užití tzv. obrácené pyramidy), až po prezentaci (opět v případě článku například ustálené umístění obdobných článků do rubrik). Z pohledu vědecké žurnalistiky jsou mediální rutiny neméně platné. Vzhledem k charakteru tematické agendy ale snad více než v jiných odvětvích žurnalistiky, je novinář odkázán na znalosti odborníků, zdrojů. Mediální rutiny ale také mohou vytvořit prostor pro rozpor mezi tím, co je řečeno a tím, jak je to řečeno. Máme na mysli situaci, kdy vědecká žurnalistika zpravuje publikum o vědecké informaci, která ale není v odborné komunitě jasně definována, resp. existují spory o významu například nového objevu. Mediální rutiny mají tendenci tyto spory zahlazovat,

aby byla zpráva co nejjasněji předána publiku. S tím může mít vědecká komunita problém, neboť dochází ke zjednodušení problému a zahlazení signifikantních parametrů reálií (S. Holly Stocking, 1998: 32, 33).

2.5 Zpravodajské hodnoty

„Ze studia zpravodajství jako produktů mediálních organizací jednoznačně vyplývá závěr, že zpravodajství má velmi stabilní a předvídatelný charakter – že výběr, zařazení a zpracování zpráv se děje podle zažitých a opakujících se kritérií zpravodajských hodnot“ (Jirák, Köpplová, 2007: 77). Moderní podobu systematizace těchto hodnot provedli autoři Johan Galtung a Mari Holmboe Rugeová v roce 1965 ve své práci, kde analyzovali strukturu zahraničních zpráv. Z jejich zjištění vykrytalizovaly následující zpravodajské hodnoty, které jsme doplnili o příklady aplikace či vysvětlení v rámci vědecké žurnalistiky:

- **Frekvence** (Frequency – nárazová událost má větší šanci dostat se do médií než událost, vyvíjející se po delší čas. Tato hodnota zvláště ovlivňuje vědecké zpravodajství. Bývají vyhledávány události, oznámení objevů, vyjádření odborníků k živelným katastrofám atd.)
- **Jednoznačnost** (Unambiguity – událost, jež není potřeba vysvětlovat (start raketoplánu) se spíše stane zprávou než ta, ke které je potřeba uvést kontext (zadržování vody v krajině))
- **Kompozice** (Composition – jednotlivé zprávy mezi sebou „soutěží“ o prostor v médiu. Například editor chce vyvážit tematický obsah relace, takže i když například byly publikovány tři nové technologie, umožňující léčit rakovinu, v relaci se objeví jen jedna, nebo budou prezentovány v jedné zprávě)
- **Souznění** (Consonance – zpráva odpovídá přáním publika a jeho představám o světě, např. sněhové zpravodajství před zimou)
- **Překvapení** (Unexpectedness – neočekávaná událost bude zprávou spíše než něco, co se děje denně (vědecký objev v méně frekventovaně medializovaném odvětví, problematice)
- **Kontinuita** (Continuity – pokud zpráva zapadá do rámce, o němž médium již informovalo, spíše se nová událost dané problematiky objeví jako zpráva zase, např. výzkum léčby rakoviny)
- **Variace/smysluplnost** (Meaningfulness – musí být dodržena kulturní blízkost a relevance pro dané publikum (lokální záplavy v Bangladéši se na rozdíl od lokálních záplav v Jeseníkách nedostanou do zpravodajské relace/periodika v ČR)
- **Vztah k elitním národům** (Reference to elite nations – je větší pravděpodobnost, že se zpravodajství bude zabývat událostmi v euro atlantském prostoru (v případě českých médií), v případě vědy je podle nás tato hodnota oslabena)
- **Vztah k elitním osobám** (Reference to elite persons – existuje větší pravděpodobnost, že se zpravodajství bude zabývat událostmi, vztaženými ke známým osobnostem. Ve vědeckém zpravodajství jde o uznávání tzv. vědeckých kapacit (předním odborníkům na dané téma))

- **Personifikace** (Personification – zpráva bude pro publikum atraktivnější, bude-li vztažena na konkrétní osoby, budou-li ukázány dopady dané události na „obyčejné lidi“ (eroze svahu zavalila dům seniora)
- **Negativita** (Negativization – negativní událost má větší šanci stát se zprávou, než ta pozitivní (tato hodnota je podle nás ve vědeckém zpravodajství oslabena)
- **Práh pozornosti** (Threshold – výše zmíněné hodnoty musí dosáhnout určité úrovně relevance jak absolutně, tak ve vztahu ke změně statu quo)

2.6 Zázemí vědecké žurnalistiky

Ačkoli je vědecká žurnalistika stejně specifickou oblastí mediální produkce jako například žurnalistika politická, kulturní či ekonomická, jakkoli vágní takováto označení kategorií mediálních produktů mohou být, mají v teorii masové komunikace jistě své místo.

2.6.1 Periodizace vědecké žurnalistiky

Jedním z prvních žurnalistů, o kterých můžeme říci, že se věnovali vědecké žurnalistice či popularizaci vědy byl v **90. letech 19. století** Angličan Herbert G. Wells. „V roce 1894 napsal do časopisu Nature o potřebě žurnalistů, kteří přeloží vědecký žargón a využijí techniky psaní k tomu, aby zapojili laiky do procesu popularizace vědy“ (Rensberger, 2009: 1055). Zkušený novinář Boyce Rensberger, píšící pro The New York Times nebo Washington Post a ředitel Královské společnosti na MIT ve svém článku pro časopis Nature vyzdvihuje zvláště editora New York Times Carra Van Andu. Ten studoval astronomii a fyziku, psal vědecké články a povzbuzoval své reportéry k tomu, aby svou prací pokrývali i oblast vědy.

Dále uvádí, že podle Bruce Lewensteina vědečtí žurnalisté ve **30. a 40. letech 20. století** si byli jistí v tom, že jejich úlohou je přesvědčit čtenáře o spásnosti vědy jako mesiáše společnosti. Není bez zajímavosti, že toto období se kryje s oním obdobím přesvědčení mediálních teoretiků o všemocných médiích. Aby takovéto persvazivní funkce dosáhli, uvědomovali si novináři podle Rensbergera, že potřebují, aby je vědci brali vážně, a proto v roce 1934 vytvořili Národní asociaci vědeckých autorů. Zajímavostí je, že se sami cíleně nazývali „autory“ a ne „žurnalisty“ nebo „reportéry“, neboť se domnívali, že označení „autor“ zní více profesionálně. Vědci členy této společnosti přesvědčili o tom, že na rozdíl od ostatních, s nimi se nemusí bát spolupracovat, protože asociace garantuje vysokou míru odbornosti. Přichází období, kdy spíše než analýzy dopadu na společnost, se píše o vynálezech a objevech jako zázračích umění vědců. Z dnešního pohledu se zdá, že ať už vědomě či nevědomě tehdejší vědečtí novináři vkládali do svých textů silně persvazivní texty. Dokonce tak silné, že této jejich „schopnosti“ začala využívat armáda. William Laurence byl novinář, píšící pro The New York Times, v roce 1946 oceněný Pulitzerovou cenou. Jako jediný novinář byl přizván americkou armádou k tzv. projektu Manhattan. A vzhledem k tomu, že svou práci odvedl dle establishmentu dobře, byl placen ministerstvem války za psaní tiskových prohlášení o vytvoření a použití atomové bomby. Opět

z dnešního pohledu bychom mohli říci, že nedělal nic jiného než PR⁹, které ocenil i tehdejší prezident USA Harry S. Truman (Rensberger, 2009: 1055).

V 50. letech 20. století se myšlení novinářů posunulo a texty začaly místo oslavování vědců, vědy a vědeckých objevů, přibližovat vědu tím způsobem, že odkrývali a ukazovali aplikaci objevů v praktickém a sociálním kontextu. Místo funkce „hlídacího psa“ tedy přiblížit vědu obyčejným lidem. Jedním z příkladů, kdy vědecká žurnalistika hrála důležitou roli a zasáhla širší publika, byla aféra tzv. DDT. Tedy insekticid, jehož používání vzhledem k nepříznivým zásahům do potravinového řetězce zejména dravých ptáků, ale i jiných živočichů, bylo zakázáno až v roce 2001 (Tamtéž).

V 70. letech, nejen po havárii v americké jaderné elektrárně Three Mile Island, kdy se roztavil reaktor, přichází období, kdy vědecká žurnalistika plní roli „hlídacího psa“ a podrobuje vědecké objevy kritice. (Tamtéž)

S vytvořením stálé redakce vědecké žurnalistiky v amerických The New York Times v roce **1978** přichází boom vědecké žurnalistiky. Ten končí o desetiletí později, kdy jedním z mála periodik, specializovaných na vědu, zůstává Discover. Nastalá situace přetrvává dodnes s tou výjimkou, že přišla doba nových médií – internetu a sociálních sítí a současným trendem je obcházet novináře. Vědecké organizace si komunikují svou agendu většinou samy (Tamtéž).

Celý vývoj vědecké žurnalistiky, respektive samostatných redakcí, věnující se vědě nápadně koresponduje s vývojem chápání médií jako hybné síly společnosti. V letech, kdy panovalo přesvědčení akademické obce, že skrze média je možné manipulovat lidi tak, aby dělali cokoli se jim řekne, až po druhý extrém, kdy byla média chápána jen jako jeden z prvků společnosti, zpřístupňující nám nedosažitelný svět. Právě tehdy, kdy se dle tehdejších teoretiků z médií stává nová mocnost, je vědecká žurnalistika tou, která by tento úkol měla nést v první řadě. Neboť právě odkazováním na všemocnou vědu a technický pokrok byli lidé ovlivňováni v tom, co si o světě kolem sebe mají myslet.

2.6.2 Věda a novinářská praxe

V současnosti „o porozumění mezi vědci a novináři usiluje například německý Institut Maxe Plancka, speciální kurzy pro komunikaci vědy existují v Barceloně, Terstu, Štrasburku, Paříži, Grenoblu, Belfastu, Dublinu, Cardiffu a Londýně“ (Rosůlek, 2011: 64). Podle studie časopisu Nature většina novinářů specializovaných na vědu, považuje za svůj hlavní zdroj informací tisková prohlášení (Brumfiel a kol., 2009: 274).

První tabulka níže ukazuje, že jednotliví žurnalisté **nejsou „superprofilováni“**, ale jejich záběr je širěji tematický. Nejvíce se novináři zaměřují na „Vědu“, tedy vědní obory, kam bychom zařadili například

⁹ PR = public relations – skrze tuto instituci dochází k asimilaci zájmů zdroje a média, „osamostatňují se profese, zaměřené na dodávku a předběžnou úpravu informací pro média a zdokonalují marketingové techniky organizace propagačních kampaní“ (Reifová, 2004: 23)

fyziku, chemii, astronomii atd. Na druhém místě se novináři věnují medicíně. Třetí jsou potom otázky životního prostředí a na posledním místě technologie. Vzhledem k tomu, že novináři měli možnost zvolit více tematických okruhů, nedává procentuální ani jednotkový součet 100 %. Velmi vhodně je zde zvolena metoda možnosti vícero odpovědí, neboť například objev, provedený například v CERNu¹⁰ u by bylo jistě těžké zařadit čistě do kategorie „Věda“ nebo kategorie „Technologie“.

Tabulka č. 2 nám ukazuje, z jakých zdrojů novináři nejčastěji čerpají náměty pro svá mediální sdělení. Na tom, že zdaleka nejvíce žurnalisté čerpají z tiskových zpráv a vědeckých publikací je zřejmé to, jakým směrem se vědecká žurnalistika posouvá. Ukazuje se totiž, že více, než kdy jindy v minulosti i vědci a vědecké organizace potřebují své PR. Probíhá zde tedy něco jako dvojitý gatekeeping, protože vědci chtějí propagovat své úspěchy a žurnalisté o nich chtějí psát. Jenže těchto pramenů je tolik, že novinář musí vybírat, jakou informaci vybere a bude s ní dále pracovat. Vzhledem k tomu, že průzkum byl prováděn v roce 2009, bylo by vhodné porovnat zvláště údaje o sociálních sítích jako o zdrojích novinářů s aktuálními daty. Ta ale bohužel nejsou k dispozici.

¹⁰ CERN – Evropský institut pro jaderný výzkum, vědecké pracoviště s tradicí delší než půlstoletí, sídlící na hranicích Švýcarska a Francie nedaleko Ženevy, v němž probíhá výzkum částic a k tomu sloužících technologií

Na jaké obory se zaměřujete?		
Zdravotnictví a medicína	61,2 %	298
Věda	86,2 %	420
Technologie	36,8 %	179
Životní prostředí	48,0 %	234
Neodpovědělo	1,2 %	6
Celkem odpovídalo novinářů		493 ¹¹

Tabulka 1 – Obory, kterým se vědečtí žurnalisté věnují (zdroj: Nature, 2009)

Jak často využíváte těchto způsobů distribuce informací jako zdroje informací/témat?					
	Často	Někdy	Zřídka	Nikdy	Počet odpovědí
Tiskové zprávy/mluvčí	54 %	37 %	9 %	1 %	460
Konference	28 %	48 %	21 %	2 %	456
Výstupy jiných médií	26 %	50 %	21 %	3 %	439
Vědecká periodika	54 %	31 %	11 %	4 %	457
Osobní kontakty	35 %	48 %	16 %	1 %	449
Sociální sítě	1 %	8 %	27 %	65 %	420
Blogy vědců	4 %	20 %	39 %	37 %	421
Ostatní blogy	8 %	25 %	35 %	32 %	421 ¹²

Tabulka 2 – Z jakých zdrojů vědečtí žurnalisté získávají informace ke zpracování nových témat (zdroj: Nature, 2009)

„Mezi vědci roste povědomí o nutnosti informovat veřejnost o výsledcích své práce. Tato činnost ale vyžaduje jisté mediální kompetence v oblasti PR, jež výzkumníci sami často nemají, i když éra blogu nebývalým způsobem napomáhá rozvíjet přímý kontakt mezi vědci a veřejností bez filtrujících redaktorů a editorů. Ale nástup blogosféry nic nemění na tom, že jsou to zejména masmédiá, kdo zprostředkovává i podněcuje komunikaci mezi vědou a veřejností. Právě masmédiá jsou beze sporu hlavním aktérem formujícím veřejné mínění o vědeckých otázkách a tématech. Vědci jednoduše nemohou ignorovat mocnou mediální sféru. Jinak by tento prostor mohli ovládnout výhradně pseudovědci-samoukové a notoričtí kritici vědy. (...) Neporozumění mezi vědci a novináři poškozuje příjemce mediálních obsahů, tedy veřejnost“ (Rosůlek, 2011: 71–72).

¹¹ Tabulky č. 1 a 2 vychází z dotazníkového šetření časopisu Nature v roce 2009, provedeném na 493 žurnalistech, jejichž zaměření je primárně vědecké/popularizačně vědecké. Jak procentuální, tak jednotkový součet neodpovídá 100 %, resp. 493 osobám, neboť jeden žurnalista mohl označit více odpovědí. Evidentně tedy novináři mají více vědeckých oblastí, kterými se zabývají.

¹² Viz předchozí poznámka o metodice průzkumu

Věda je jednou z nejsložitějších mediálních agend. Zcela určitě tak tomu je kvůli naprosto odlišnému jazyku. Zatímco **jazyk médií** by měl být **jednoduchý**, schopný přinášet základní informace ve srozumitelné a jasné podobě pro příjemce, **jazyk vědy** má požadavky na **extrémně přesné vyjadřování**, vysokou odbornost, včetně užívání **termínů**. Proto zde vzniká prostor pro nepochopení a dezinterpretaci mezi novináři a vědci. „Mezi faktory bránící jasné komunikaci patří (jak si všimli Hartz, Chappel, 1997, pozn. autora), že vědci a žurnalisté si jsou navzájem naprosto cizí, nejsou schopni rozumět jazyku těch druhých a fungují na základě jiných agend. Navíc poukázali na negativní vnímání mediálního pokrytí vědy a technologií ze strany vědců“ (Peters, 2013). „Od 70. let 20. století badatelé, zabývající se vztahem mezi médii a vědou, zkoumají vliv norem vědeckých komunit na komunikaci právě mezi vědci a žurnalisty. Byli přesvědčeni o tom, že tyto normy odrazují vědce od toho, aby komunikovali s žurnalisty, jinak by byli vystaveni riziku ztráty reputace ve své komunitě“ (Dunwoody, Ryan, 1985: 26-42 In: Peters, 2013). Na druhou stranu, ačkoli dle studií byl vztah mezi novináři a vědci nejasný, 30 % dotazovaných vědců vypovědělo, že alespoň jednou ročně se setkali s žurnalisty za účelem komunikace vědy v médiích (Hartz, Chappel, 1997 In: Peters, 2013). Peters dále uvádí, že zlom či přechod k větší aktivitě a snaze vědců komunikovat vědu, přichází se změnou charakteru vědy na konci minulého století. Silnější vazby mezi průmyslem a vládou, problémy s legitimitou vědy, kontroverze spojené s technologiemi a jejich aplikací, spojené s etickými otázkami, to vše zapříčinilo zvýšený počet vědeckých osobností v médiích. Dále ale podotýká, že ačkoli se na první pohled a také podle průzkumů může zdát, že vědci a žurnalisté stojí ve „dvou oddělených arénách“, na druhý pohled není jednoduché situaci takto zjednodušovat. Peters poukazuje na to, že vědci patří do obou „arén“. Vyskytují se jak v té striktně interně-komunikační (například vědecké publikace, články ve specializovaných periodících), tak také té populárně vědecké, respektive v obecně mediální sféře (vystoupení v televizi, vyjadřování se k celospolečenským tématům, „mluvící hlavy“. Tyto „arény“ jsou definovány jinými pravidly komunikace a jinými organizacemi. Proto je nutné informace, komunikované v „aréně“ první, přizpůsobit určitým vzorům, užívaných ve sféře masmédií.

Peters hovoří o „popularizaci, jako o užití vybraných, zjednodušených, senzacechtivých a pedagogicky utvářených zpráv“. Zajímavé je v tomto ohledu tzv. **Ingelfingerovo pravidlo**¹³, které říká, že „akceptace článku (zjištění), publikovaném ve vědeckém periodiku je nižší, byla-li zjištění předtím publikována již v masmédiích“ (Kiernen, 1997: 297–319 In: Peters, 2013). Je zřejmé, že žurnalistika ve své podstatě vytváří prostor pro veřejnou debatu, utváří veřejné mínění, ale také prezentuje, vybírá to, co, bude předmětem veřejné diskuze (viz výše popsané teorie tvorby mediální reality). Vědecká žurnalistika pak akcentuje témata tím spíše důležitá pro lidstvo a jeho budoucnost. Zvláště zdůrazníme-li témata jako životní prostředí, technologie, medicína. Média pomáhají legitimovat vědu a pomáhají jí zajistit podporu

¹³ Ingelfingerovo pravidlo v praxi znamená to, že pokud byla nová vědecká zjištění publikována dříve v masmédiích než v odborných periodících, vědecká komunita pak takovéto zjištění nemusí brát vážně, nebo jej bude znevažovat, bude o něm více pochybovat. Vědec ztrácí renomé

veřejnosti. „(...) vědci dnes posuzují úspěch (komunikace s médii, pozn. autora) méně na tom, zda jejich zpráva dosáhla k publiku nezkrácená, ale spíše na tom, zda přitáhla investory a další klíčové hráče, včetně jejich vlastní organizace, k jejich práci“ (Peters, 2013).

„Tržní étos většiny médií znamená, že zprávu typu „V Praze se bude konat mezinárodní konference orální historie“ sice zveřejní redaktor ČTK poté, co ji od organizátorů obdrží a upraví, ale novináře dalších médií ponechá nejspíš tato informace sama o sobě chladnou, v nejlepším případě bude zveřejněna na několik málo řádků přesně tak, aby ji příjemce přehlédl. Vhodnější strategií je „prodat“ nějaké zajímavé a aplikovatelné téma přímo z konference. Text, který se neodchýlil od „suché“ vědy ani v titulku, je možné zveřejnit jen v určitých médiích“ (Rosůlek, 2011: 75). I v tak specifickém odvětví žurnalistiky, jako je žurnalistika vědecká dochází k procesům moderní mediální doby jako je komodifikace informací a silný vliv infotainmentu. Taktéž se stejně jako v jiných oblastech žurnalistiky projevuje trend tlhnutí publika k online způsobu distribuce informací. Blogy, vlastní webové stránky, sociální sítě – nové způsoby komunikace, které vědcům umožňují přenášet sdělení přímo k příjemcům. Obcházejí tedy žurnalisty, s čímž (mimo jiné) se novináři musí vypořádat. Cestou k tomu by mohla být snaha o vytvoření větší důvěry ve vědecké komunitě. Každopádně, zpřístupněním vědy laickým příjemcům přímo, se tato komunikace stává více symetrickou.

2.7 Co je věda

Abychom mohli později identifikovat a kategorizovat zpravodajské příspěvky v Událostech, které budou předmětem našeho zájmu, musíme si je **nejdříve definovat**. Využijeme zde práce, kdy byl analyzován obsah zpravodajského pokrytí vědy v BBC (tedy veřejnoprávní televizi ve Velké Británii).¹⁴ Jednotlivé parametry definice ale přizpůsobíme našemu přístupu k tomu, jaké příspěvky máme za cíl analyzovat, tedy výhradně příspěvky, zabývající se přírodními vědami a vědami aplikovanými (viz více v kapitole Operacionalizace 3.5)

Pro potřeby kódování jsme vědu definovali takto:

- Aktivita nebo zjištění uvedené ve zprávě z oblasti přírodních věd, aplikovaných věd
- Aktivita nebo zjištění ve zprávě, označovány jako vědecké (v intencích věd přírodních a aplikovaných)
- Odkazování ve zprávě na vědecké instituce (Akademie věd ČR, univerzitní pracoviště atd.)
- Odkazování na jedince, kteří jsou ve zprávě identifikováni jako jedinci s vědeckou způsobilostí, předností ve svém oboru (např. osoby uvedeny jako biochemik, fyzik, vědec atd.) nebo jejich roli ve vědecké instituci (např. přednosta chirurgie Fakultní nemocnice Olomouc, předseda Akademie věd atd.)

¹⁴ Srov. Mellor, Webster, Bell, 2011; zvláště Appendix One: Coding categories; 85, 86

- Odkazování na jedince, kteří jsou ve zprávě identifikováni jako „expertí“, „odborníci“ nebo „výzkumníci“, a jejichž oblastní znalostí jsou přírodní vědy a aplikované vědy
- Vyjádření mediálních profesionálů, u kterých je možné identifikovat znalost oboru (např. vědeckí žurnalisté)
- Referování o výzkumu a stupni vývoje nové technologie

Mimo samostatně výše zmíněných také následující, avšak pouze tehdy, odkazuje-li se zpráva také na jednu z definic v předchozím seznamu:

- Průzkum veřejného mínění, který klade otázky, související s přírodními nebo aplikovanými vědami
- Statistiky, čísla, grafy, vztahující se k přírodním či aplikovaným vědám
- Události ve světě medicínské klinické praxe nebo inženýrské profesionální praxe, včetně případů, kdy daná událost slouží jako ilustrace výzkumu v medicíně nebo inženýrství anebo tehdy, je-li zahrnuta výpověď o nově nabytých znalostech odborné komunity nebo nedostatku takovýchto znalostí
- Otázky politiky zdravotnictví, ochrany klimatu, energetiky nebo životního prostředí, jen ale pokud jsou ve zprávě zahrnuty výpovědi odborníků nebo nejsou-li prezentovány vědecké výzkumy či jejich závěry
- Výpovědi mediálních profesionálů, u kterých je možné identifikovat znalost oboru životního prostředí, zdravotnictví nebo technologií
- Komerční využití technologií, jejichž proveditelnost již byla prozkoumána
- Problémy ekonomické, spotřebitelské nebo přijetí nové technologie
- Problematika vzdělávání, je-li však spjata s výukou věd na školách, odbornými pracovišti na univerzitách nebo potřebách pro budoucí vědce
- Vesmírný průmysl, odkazuje-li se na vědecký výzkum nebo vývoj nových technologií v této oblasti

Ačkoli jsme výše deklarovali, že společenské vědy nebyly a nejsou předmětem zkoumání v této práci, uvědomujeme si, že za určitých podmínek může dojít k prolínání témat jako je například ekonomika a inženýrství (například zpráva o tom, že nová technologie pomohla danému podniku k rostoucímu obratu). Bude ale kladen zřetel na to, aby „vědecká stránka zprávy“ převažovala nad tou společenskovední. Uvědomujeme si také, že tento poměr je velmi těžce kvantifikovatelný a je jej možné jen těžko objektivizovat. Myslíme si ale, že takzvané jádro zprávy by mělo být to, k čemu odkazuje celkový charakter příspěvku, potažmo také titulky či uvedení zprávy. Tyto proměnné by nám měly umožnit identifikovat pouze takové zprávy, které chceme v této práci zkoumat. Navíc, jak uvádí Sedláková, při těchto nejasných vymezeních objektivních (uvádí příklad audiovizuální zprávy, kdy

komentář a obraz rozcházejí a není tak možné jednoznačně určit zkoumanou jednotku) jde o složitou otázku, „kterou nemůže zodpovědět nikdo jiný než samotný výzkumník“.

3. Výzkumná metoda

Jak už bylo několikrát zmíněno výše, zvolenou metodologií této práce je kvantitativní obsahová analýza. Ta vysvětluje, jak sbírat data, která se na konci práce vyhodnotí a interpretují. Například, jak se změnil obsah vědeckého zpravodajství v Událostech se vznikem samostatné redakce vědy.

3.1 Výběr vzorku

Předběžný, letný průzkum dat ukázal, že aby byla zvolená metoda kvantitativní analýzy relevantní a aby byl vzorek co nejobsáhlejší, a tedy co nejvíce odpovídal realitě referování o vědě v Událostech, vybereme období **půl roku od 1.7.2016 do 31.12.2016**. V tomto období (konkrétně k pondělí 5. září 2016) totiž vznikla nová redakce zpravodajství České televize, zaměřená na vědu¹⁵.

Hlavní zpravodajská relace ČT, Události má podle oficiálních internetových stránek 48 minut. V neděli je pak zkrácena o 4 minuty, vzhledem k rozšíření sportovního zpravodajského pořadu Branky, body, vteřiny. Celkem bude **analyzováno 182 vysílaných relací**. Jediným dnem, kdy se v zadaném období **nevysílaly Události byl 24. prosinec** – Štědrý den (místo Událostí Česká televize vysílala vánoční pohádku). Jediným dalším, **neanalyzovaným dnem je 22.7.**, protože z neuvedených důvodů není dostupný záznam relace na portálu „Vysílání“ (audiovizuální služba České televize na vyžádání, zřízená zákonem), který jsme použili ke sběru dat. Celková délka analyzovaných relací tak je 8636 minut.

3.2 Cíle a výzkumné otázky

Cílem této práce je pomocí kvantitativní obsahové analýzy prozkoumat obsah zpravodajských příspěvků, zabývajících se vědou, v hlavní zpravodajské relaci České televize – Událostech za období půl roku. Na základě cíle jsme zkonstruovali tyto výzkumné otázky:

- 1. Kolik celkově za dané období bylo v Událostech vysíláno příspěvků, zabývajících se vědou?**
- 2. Jaká je délka těchto příspěvků?**
- 3. Kolik takovýchto příspěvků se v Událostech týdně objeví?**
- 4. Změnila se četnost těchto příspěvků se vznikem specializované redakce?**

¹⁵ Ve vysílání Událostí tohoto dne byla nová redakce představena divákům včetně vyjmenování jejich formátů, vysílaných na programech České televize prostřednictvím reportáže o TOKAMAKu Inter (prototyp nového druhu jaderného reaktoru) a živého vstupu Daniela Stacha

„K domácí, zahraniční, ekonomické a kulturní redakci zpravodajství České televize nyní přibyla samostatná redakce vědy. Její vznik přinese do vysílání ČT24 nový pořad i větší zastoupení na českou a světovou vědu zaměřených témat v denním zpravodajství,“¹⁵ alespoň toto říká oficiální tisková zpráva ČT k založení samostatné redakce vědy. Tato zpráva sice nedefinuje konkrétní cíle redakce a vztahuje se na celé zpravodajské vysílání České televize, zvláště pak na její specializovanou stanici ČT24, přesto bychom měli předpokládat, že v obecném duchu bude chtít redakce vědy zvýšit svůj podíl na tvorbě obsahu pro ČT24 i konkrétně na zvýšení počtu příspěvků v Událostech

5. Je více zastoupena věda česká nebo zahraniční?

6. Jaké je tematické složení těchto příspěvků (jaké vědy jsou zastoupeny)?

Na základě pilotního průzkumu a znalostí realit také stanovíme hypotézy. Po provedení analýzy budeme testovat jejich pravdivost:

H1 Vznik samostatné redakce vědy na počet příspěvků v Událostech neměl vliv¹⁶

H2 Nejvíce zastoupeným okruhem věd v daných příspěvcích, byly zdravotědy¹⁷

3.3 Obsahová analýza

Tradiční metodou kvantitativního sběru dat je obsahová analýza. Vzhledem k cílům této práce byla zvolena právě tato metoda, neboť budeme analyzovat velké množství dat. „Tento postup vychází ze sociálněvědních metod měření a kvantifikace a při jeho použití se mediované obsahy zkoumají s ohledem na několik vybraných znaků. Charakteristickým rysem této metody je vysoká míra strukturovanosti a s tím je spojen i vysoký stupeň ověřitelnosti“ (Scherer, 2004: 29 In: Schulz, Scherer, Hagen, Reifová, Končelík, 2004). Sedláková říká, že „obsahová analýza byla navržena jako postup vnášející řád přírodních věd do studia sociálních fenoménů“ (Sedláková, 2014: 291). Dochází tak situaci, kdy budeme v sociálněvědním oboru zkoumat sociálněvědní fenomény, odkazující k přírodním vědám, za pomoci metody, která využívá empirického poznávání, vlastního přírodním vědám. Budeme tak zkoumat, jak popisuje Sedláková „zjevný obsah komunikace“ (tamtéž).

Reliabilita – jednou z hlavních charakteristik kvantitativní obsahové analýzy je reliabilita, tedy spolehlivost metody. Popisuje tedy stav, kdy výzkum, provedený opakovaně, za použití stejných metod, ukazuje stejné (či alespoň velmi podobné) výsledky. Neuendorf poukazuje na to, že pokud se jedná o analýzu, prováděnou více kodéry (výzkumníky), jedná se o interkódovou reliabilitu, tedy úroveň shody mezi dvěma a více těmito výzkumníky na formulování daných proměnných (Neuendorf, 2002: 19). Míra validity pak poukazuje na to, zda se zkoumá skutečně to, co chceme zkoumat. Dále Neuendorf vysvětluje potřebu schopnosti generalizace. Ta je nutná k tomu, aby bylo možné zjištěné poznatky aplikovat nejen na zkoumaný vzorek, ale také na sdělení nezkoumaná, avšak splňující dané charakteristiky vybraného vzorku (Neuendorf připodobňuje k případu demografického šetření, kdy byl zkoumaný vzorek 300 obyvatel, avšak závěry bylo možné aplikovat na všech 800 obyvatel daného města (tamtéž)) V této práci je ale tato charakteristika potlačena. Cílem této práce totiž není vztahovat její výsledky také na jiné zpravodajské relace, má za úkol jen popsat situaci v Událostech. Schopnost

¹⁶ Tato hypotéza vychází z domněnky, že Události si i do doby před vznikem redakce vědy udržovaly určitou snahu, zařazovat do vysílání zprávy z okruhu vědeckých témat a po vzniku redakce se tak možná změnila kvalita či zaměření příspěvků, nikoli však jejich počet. Věda totiž jistě nebyla a nadále nebude tématem, na kterých by Události stály, ani téma, které by diváci ve větší míře v Událostech očekávali

¹⁷ Druhá hypotéza vychází z domněnky, že editoři (jako osoby vytvářející obsahovou strukturu vysílání Událostí) v souladu s teorií zpravodajských hodnot, budou vybírat zprávy, které se publika co možná nejvíce dotýkají, nebo dokonce budou cílit na jeho city, apelovat na každého diváka a jeho život

replikace výzkumu je neméně důležitá a poukazuje na schopnost analýzy zabránit přílišné a nepravé generalizaci (argumentace šikmou plochou) a pomocí stejných postupů analyzovat různé případy (Neuendorf, 2002: 19, 20) Popsán je zde ideální stav, avšak připouštíme, že určení, zda daná kódovací jednotka (v našem případě jednotlivé zprávy v Událostech) je předmětem našeho zájmu, tedy zda splňuje podmínky níže určené, je někdy obtížné.

„Kvantitativní obsahová analýza má za úkol numericky vyjádřit charakteristiku vybraného souboru sdělení“ (Neuendorf, 2002: 21). To znamená, že převádí slova a významy na čísla, která je poté možné podrobovat statistické analýze a interpretaci.

3.4 Operacionalizace

Pravděpodobně nejdůležitější část při tvorbě kvantitativní obsahové analýzy je stanovení si kategorií či parametrů, podle kterých budeme v našem konkrétním případě vybírat příspěvky v Událostech, které budeme považovat za ty, které obsahují sdělení o vědě. Výše (v kapitole 2.7 Co je věda) jsme si stanovili klíčová slova či fráze, která budeme považovat za znak toho, že daný příspěvek je „zpráva o vědě“. Vědecké zpravodajství v Událostech jsme identifikovali podle těchto slov, či frází, které v analyzované zprávě zazněly. Při analýze jednotlivých dílů Událostí jsme se primárně orientovali podle titulku zprávy ve službě iVysílání (ne u všech titulků byl uveden i obsah, avšak pokud uveden byl, sloužil jako pomocný údaj k identifikování vědecké zprávy). Pokud se téma v titulku alespoň vzdáleně, potenciálně týkalo vědeckých témat, či by mohlo odkazovat na vědecké informace, shlédli jsme celý příspěvek a hledali v něm ony níže zmíněné charakteristiky, dle nichž jsme buď potvrdili či vyvrátili domněnku, že se jedná o námi definovaný příspěvek. Dále budeme kategorizovat jednotlivé charakteristiky příspěvků.

Především ale musíme definovat onu „vědu“. Ačkoli bylo výše zmíněno (v kapitole 2.7 Co je věda), co považujeme za „vědu“, je vhodné na tomto místě pohlédnout na vědu z trochu jiného úhlu, který nám umožní vytvořit kategorie, soubory příspěvků, do kterých budeme rozdělovat analyzované zprávy podle tematických kategorií. Slovník spisovného jazyka českého definuje vědu jako: „Oblast lidské činnosti vytvářející soustavně uspořádaný soubor pravdivých poznatků o přírodě, společnosti a myšlení; soubor poznatků takto vzniklý jako celek i po jednotlivých oborech.“ Takto popsáný pojem je ale pro použití v této práci velmi nevhodný a extrémně vágní. Akademie věd České republiky (dále jen AV ČR) už poskytuje použitelnější přiblížení objektu svého zájmu. AV ČR dělí vědu na 1. vědy o neživé přírodě, 2. vědy o živé přírodě a 3. humanitní a společenské vědy. Z tohoto seznamu nyní vyloučíme třetí bod – tedy vědy humanitní a společenské. Ačkoli jak už bylo výše zmíněno, bylo dokázáno, že právě tyto obory jsou ve zpravodajství, či reflexi událostí využívány nejvíce, původním záměrem práce nebylo zohlednit tyto vědy¹⁸. Ještě vhodnější rozdělení, než AV ČR užívá Grantová agentura České republiky:

¹⁸ Jak již bylo uvedeno v úvodu, vybrali jsme vědy přírodní, neboť jsou chápány jako vědy „tvrdé“, k jejichž studiu a pochopení jsou potřeba zvláštní znalosti a dovednosti, jsou běžnému divákovi – laikovi vzdálené, nepochopitelné. Vyloučili jsme tak vědy humanitní, často vztahované k politice (myšleno k tématu české/zahraniční politické scény) a formální, které stojí jakoby mimo, jde jim o čistou formu.

1. technické vědy, 2. vědy o živé a neživé přírodě, 3. lékařské a biologické vědy, 4. společenské a humanitní vědy, 5. zemědělské a biologicko-environmentální vědy. Opět bychom ale vyloučili bod 4, jenž se nám pro tuto práci nehodí.

V anglických textech nacházíme vesměs rozdělení na „Natural sciences“ (přírodní vědy), „Formal sciences“ (formální vědy) a „Social sciences“ (společenské vědy). Popper slučuje přírodní a společenské vědy do věd „empirických“, tedy takových, kde výzkumníci získávají poznatky, založené na pozorovatelných fenoménech světa. (Popper, 2002: 20) Vedle těchto pak leží vědy aplikované jako medicína či technické inženýrství. Cítíme, že žádná z definic či rozdělení věd nám neposkytuje vhodnou základnu pro kategorizaci zkoumaných věd. Proto definujeme, že za vědy v této práci budeme považovat soubor věd přírodních a věd aplikovaných. Ke sloučení přistupujeme ze, z našeho pohledu zřejmé, premisy, že i aplikované vědy buď z těch přírodních čerpají, či je můžeme chápat jako svým způsobem vědy přírodní – pomocné. Jistě ne absolutní, nicméně alespoň vyčerpávající seznam konkrétních vědeckých oborů, spadajících do této obecné specifikace poskytuje mj. web Wikipedie¹⁹.

3.4.1 Sledované charakteristiky vědeckých zpráv – úvod

V této práci se zaměříme zvláště na četnost příspěvků vědeckého zpravodajství. Dalším zkoumaným parametrem pak bude samotný vědní obor, a tedy rozřazení jednotlivých zpráv. Ze sebraných dat snad tedy vytěžíme dostatek dat pro to, abychom mohli posoudit, jak je vědecké zpravodajství v pořadu Událostí vzhledem k ostatnímu zpravodajství (myšleno odlišné tematické zaměření jednotlivých příspěvků) zastoupeno. Budeme porovnávat jak délku jednotlivých příspěvků, tak tuto délku ve vztahu k celému časovému trvání relace Událostí a umístění na časové ose Událostí. Četnost vědeckých zpráv za adekvátní časový úsek bude dalším zkoumaným parametrem. Tematické rozvrstvení takovýchto příspěvků bude zajímavé sledovat například ve vztahu k tabulce 1, uvedené výše, zabývající se otázkou, jakým okruhům vědy se vědečtí žurnalisté věnují.

3.4.2 Analyzované kategorie

Jednotlivé vědecké obory zde kategorizujeme a budeme v praktické části jednotlivé zpravodajské příspěvky zabývající se vědou hodnotit takto:

¹⁹ Jakkoli je tento web nespolehlivým zdrojem informací, pokládáme za nezávadné v tomto ohledu se na něj odkazovat, neboť něco jako seznam veškerých vědních oborů neexistuje, a proto snad stránky, které mohou být komunitně neustále doplňovány poskytují nejkomplexnější a zároveň nejkonkrétnější pohled na „seznam vědních oborů světa“. Jde také o samotnou povahu problému, neboť nové vědecké obory mají potenciál denně vznikat, stejně jako zanikat. Jde o podobný proces jako o kodifikování určitých lexikálních jednotek do slovníku daného jazyka, neustále se seznam vyvíjí a mění. A jelikož je souhrn uvedený na stránkách Wikipedie velmi dlouhý a ani není nutné uvádět všechny zmíněné obory, uvedeme jen dílčí skupiny věd s příklady. Více zde: <https://tinyurl.com/wikipedia-org-list-of-natural> (natural sciences) a zde: <https://tinyurl.com/wikipedia-org-list-of-applied> (applied sciences)

Přírodní vědy

1. Fyzika (konkrétní příklady: akustika, astrofyzika, částicová fyzika, mechanika, optika, kvantová fyzika, ...)
2. Chemie (konkrétní příklady: analytická chemie, biochemie, geochemie, (an)organická chemie, ...)
3. Vědy o Zemi (konkrétní příklady: atmosférické vědy, kartografie, ekologie, geologie, ...) ²⁰
4. Biologie (konkrétní příklady: anatomie, bioinženýring, botanika, evoluční biologie, fyziologie, genetika, oceánografie, zoologie, ...)

Aplikované vědy

1. Agronomie (konkrétní příklady: zemědělství, lesnictví, potravinářství, ...)
2. Informační technologie
3. Inženýrství ²¹
4. Zdravověda (obecně medicína; zubní lékařství, patologie, výživové lékařství, veterinární lékařství, ...)

Mimo tyto dvě hlavní kategorie (přírodní a aplikované vědy) a 8 subkategorií (Fyzika, Chemie, Vědy o Zemi, Agronomie, Informační technologie, Inženýrství, Zdravověda), přidáme ještě subkategorii „Obecné“, kam zařadíme zprávy, zabývající se vědou tzv. zvnějšku – tedy nové právní předpisy, upravující např. udělování grantů, změny politické vůle ²² atd. Další „umělou“ subkategorii bude kategorie „Ostatní“, kam zařadíme zprávy, zabývající se kombinacemi různých výše klasifikovaných oblastí věd, které nebylo možné rozlišit anebo bylo téma námi definované vědy využito ve spojení s vědami humanitními či formálními (například nové technologie při sčítání hlasů ve volbách).

Vedle tematického rozřídění příspěvků na jednotlivé vědní oblasti, budeme jednotlivé příspěvky třídit dle toho, kde se objevily **na časové ose** trvání pořadu Události. Pokud se zpráva zabývá tématem výše definovaným jako věda, budeme se dále dívat na to, zda byla zařazena na začátek Události (začátek zprávy do času 15:00 min včetně), do středu Události (od času 15:01 min do času 30:00 min včetně) nebo konec Události (od času 30:01 min do konce relace). Zhruba kolem času 30:00 začíná úsek (není možné v rámci praxe držet se přesně stanoveného času s přesností na vteřiny), nazvaný „Naše téma“. Obsahuje zpravidla sérii různých žánrů zprávy (tedy něco, co můžeme popsat jako reportáž, čtená zpráva, živý vstup, ...), vztahujících se k jednomu tématu, které editor dne shledal atraktivním pro

²⁰ Do této kategorie budeme zahrnovat také zprávy meteorologické typu živelné katastrofy, avšak jen tehdy, bude-li zpráva splňovat naši definici zprávy o vědě (viz výše). Jedná se o skutečné katastrofy – záplavy, požáry, výbuchy sopek. Nebudeme zde řadit zprávy, oznamující „extrémní“ počasí, jako jsou „nejteplejší den roku“, „Česko se připravuje na silný déšť“ nebo „Sníh překvapil řidiče i silničáře“

²¹ Zahnující jak aplikaci nových technologií, tak inženýrství ve smyslu konstrukčních jedinečností

²² Změnou politické vůle budeme myslet zásadní politická rozhodnutí, která mění například financování vědy, založení nových organizací, účast na projektech apod.

publikum, a které poskytne konkurenční výhodu proti např. Televizním novinám na Nově, začínající v tomto čase, tedy v 19:30 hodin. Bude pro nás zavazující to, ve které části Událostí zpráva začíná, neboť tento parametr udává její případnou důležitost. „Naše téma“ je v tomto jiné, je povýšeno svou atraktivitou nad ostatní „řadové“ zprávy, a proto jej z úvah o problematice začátku zpráv před či po námi vytvořeném rozpětí časové osy vyloučíme.²³

Budeme zkoumat také to, ve kterém **dnu v týdnu** se zpravodajský příspěvek, zabývající se vědou vysílal.

Dalším zkoumaným parametrem bude **délka příspěvku**. Ačkoli přesně nevíme, jakého trvání budou dosahovat jednotlivé zprávy, pilotním průzkumem jsme došli k závěru, že se ve vysílání vyskytují zprávy krátké (kolem 30 vteřin, většinou čtené moderátorem, delší, plnohodnotné reportáže či rozhovory, popř. kombinace, a soubory zpráv, popsané jako „Naše téma“).

Abychom mohli zkoumat délku příspěvku (a potažmo i vymezit začátek zprávy), musíme určit, kdy pro nás zpráva začíná a končí. Na základě pilotního průzkumu a znalostí realit, jsme stanovili, že zpráva začíná otevřením tématu moderátorem ve studiu a končí buď odhláškou reportéra, ukončením rozhovoru s dotazovaným, nebo ukončením tématu moderátorem, tedy, vzápětí po těchto možných koncích zprávy následuje buď znělka, nebo moderátor otevírá nové téma. Toto tedy budou „mezíčky“ mezi jednotlivými zprávami. V rámci „Našeho tématu“ bude toto rozdělení složitější, neboť moderátor často přechází volně z jedné části zprávy do další.²⁴

Poslední zkoumanou kategorizací bude, zda se zpráva zabývá problematikou vědy u nás, **v České republice, nebo v zahraničí**. Zde by mohly vzniknout problémy s jednoznačným zařazením například v situaci, kdy zpráva bude hovořit o českých vědcích v zahraničních/mezinárodních organizacích a výsledcích práce těchto organizací. Takovéto zprávy budeme řadit do kategorie zahraniční jen v případě, že nebude akcentován vliv českých vědců/technologií/... na daný úspěch zahraniční/mezinárodní organizace.

²³ Respektive, ačkoli bude „Naše téma“ začínat například v čase 29:45 a délka příspěvku bude 4 minuty, stále jej zařadíme do „středu Událostí“ s tím, že při sběru dat takovouto zprávu označíme poznámkou, že šlo o zprávu „Našeho tématu“. Také ne všechny zprávy, zařazené do „Našeho tématu“ budou splňovat naši definici zprávy o vědě

²⁴ Například „Naše téma“ je léčba rakoviny slinivky. Schéma by vypadalo následovně: moderátor otevírá téma – následuje reportáž – moderátor doplňuje informace a na uvedené poznatky se vzápětí ptá politika v rámci živého telerozhovoru. V tomto hypotetickém případě předpokládáme, že rozhovor by nespĺňoval naši definici zprávy o vědě (například by politik proklamoval, že jeho strana má v programu zavedení úhrad určitých druhů léčby). Námi zaznamenaná zpráva by tedy končila v čase, kdy moderátor oslovuje hosta

4. Výsledky analýzy

4.1 Souhrnný přehled

Jak již bylo zmíněno výše, celkový **počet** analyzovaných relací za období 1.7.2016 až 31.12.2016 byl **182**, o celkové **délce 8636 minut**. Dvěma dny, ze kterých nemáme sesbírána data jsou 22.7.2016, protože není možné dohledat tento konkrétní díl v iVysílání (zdroji našich dat) České televize a 24.12.2016, tedy Štědrý den, kdy Události nebyly vysílány.

Celkový počet dnů, kdy námi bylo zaznamenáno, že se v Událostech objevil alespoň jeden příspěvek týkající se vědeckého tématu, byl 133. To znamená, že ve 3 ze 4 dílů Událostí ($\approx 73\%$) byl vysílán námi definovaný zpravodajský příspěvek o vědě. Toto vysoké číslo je dáno pravděpodobně poměrně „měkkou“ definicí toho, co vše jsme považovali za vědecký příspěvek.

Na tomto místě můžeme odpovědět na **první výzkumnou otázku** „Kolik celkově za dané období bylo v Událostech vysíláno příspěvků, zabývajících se vědou?“. Takovýchto příspěvků bylo v zadaném období **209** (soubor zpráv „Naše téma“ byl započítáván jako jedna zpráva vzhledem k tomu, že šlo o různé zpracování jednoho tématu, bez výjimky na sebe kontinuálně navazujících).

Celkový čas, kterým se **vědecké příspěvky** podílely na celkovém čase Událostí, analyzovaných v zadaném období, byl **366 minut, 48 vteřin**, tedy 60 hodin, 6 minut a 48 vteřin. To tvoří pouze něco málo přes 4 % podílu času vědeckého zpravodajství na celkové délce Událostí za analyzované období.

Bohužel v rámci naší analýzy jsme nepostihli sčítání počtu všech příspěvků (politických, ekonomických a dalších, nejen vědeckých) v jednotlivých dílech Událostí. Avšak můžeme zde využít zjištění společnosti Mediaresearch (od roku 2015 Nielsen Admosphere), využitě v tiskové zprávě ČT, publikované 26.6.2012²⁵, kde se říká, že „Průměrný počet zpravodajských příspěvků se od začátku vysílání nových Událostí 1. dubna 2012 zvýšil z průměrných 13 domácích zpráv v roce 2011 na 22 zpráv na jednu relaci Událostí“. Jde sice o poměrně stará data, od té doby ale relace Událostí neprošla větší organizační změnou. Navíc, vlastní orientačním průzkumem jsme zjistili, že průměrný počet zpráv v jednom dílu Událostí v námi daném období půl roku byl 24. Budeme tedy počítat s průměrným počtem 24 jednotlivých zpráv v Událostech. Tyto dvě hodnoty se od sebe příliš neliší, proto budeme považovat počet 24 zpravodajských příspěvků za relevantní číslo, se kterým budeme porovnávat naše zjištěné hodnoty. Tedy, porovnáme-li celkový průměrný počet příspěvků a vědeckých příspěvků v našem období, vyjde nám, že vědecké příspěvky (kterých bylo v námi analyzovaném období 209) tvořily asi 5 % všech příspěvků Událostí. Porovnáním podílu počtu vědeckých příspěvků a podílu času těchto zpráv s celkovým počtem příspěvků i jejich délkou, vyjde nám, že zatímco časově vědecké příspěvky zabírají pouze 4 %, počtem zastupují 5 % všech příspěvků. Můžeme tedy konstatovat (s odvoláním na méně

²⁵ Dostupné online [cit. 9.4.2017] z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/tiskove-zpravy/?id=6410&strana=2=5&category=2>

přesná data o průměrném počtu zpráv v Událostech), že vědecké zpravodajství je sice stabilní součástí Událostí, nicméně částí marginální.

Zajímavým údajem, vyplývajícím z dat je průměrná délka vědeckých zpráv v našem období. Takovýto příspěvek trval průměrně 1 minutu a 45 vteřin. Tento čas musíme nyní porovnat s průměrným trváním jakékoli zprávy v Událostech (opět se musíme odkazovat na přibližné číslo 24 jednotlivých zpráv v jedné relaci Událostí), který je 1 minuty 58 vteřin. Vidíme tedy, že poměr mezi absolutním počtem vědeckých příspěvků a časem jim věnovaným, odpovídá délce vědecké zprávy a zprávy, zahrnující jakékoli téma.

Nejkratšími příspěvky byly s časem 12 vteřin zprávy ve středu, 28.9.2016 o aktivním vulkánů na ostrově Lombok v Indonésii a v sobotu 15.10.2016 o změnách ve vedení Akademie věd ČR. Naopak nejdelším jednotlivým příspěvkem byla zpráva, zařazená do souboru zpráv „Naše téma“, z neděle 30.10.2016 o alternativních metodách léčby rakoviny a měřila 4 minuty a 45 vteřin. V tomto místě upozorňujeme na fenomén „Našeho tématu“.

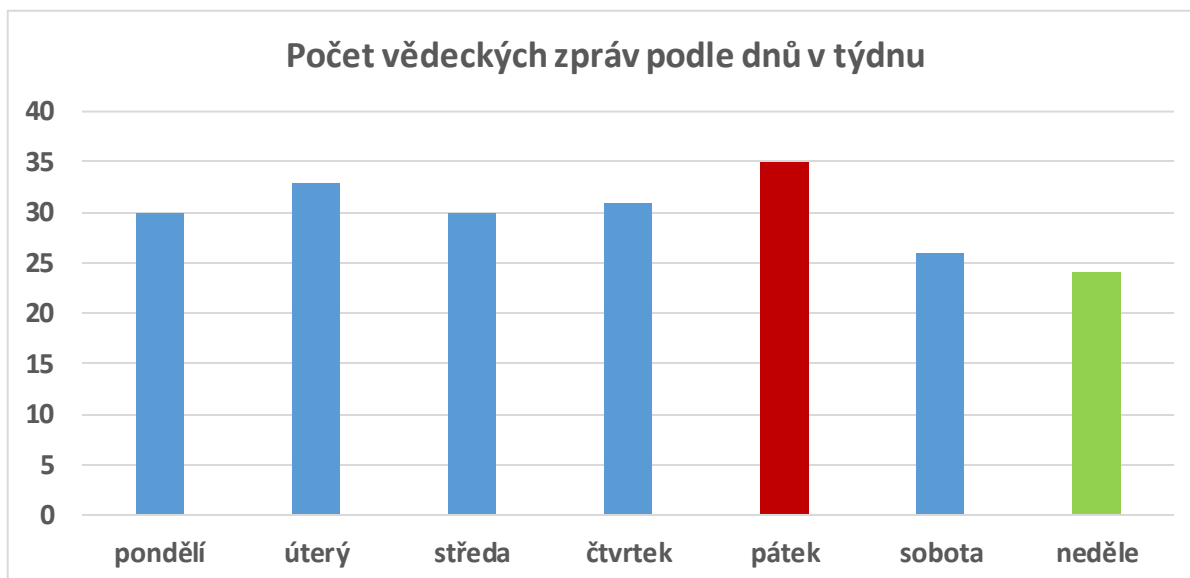
Dnem, kdy se vysílal nejvyšší počet vědeckých příspěvků, byl 4. říjen, kdy bylo vysíláno celkem 6 takovýchto příspěvků o celkové délce 7 minut a 57 vteřin. To znamená, že v úterý 4.10.2016 vědecké zpravodajství zabíralo asi 17 % 26 celkového času Událostí toho dne.

4.2 Počet příspěvků dle dnů

Zajímavé bude analyzovat počet příspěvků podle jednotlivých dnů v týdnu. Sesbíraná data nám v tabulce 3 ukazují, že nejméně frekventovaným dnem co do vědeckého zpravodajství byla neděle (24 zpráv). To je poněkud překvapivé vzhledem k tomu, že bychom předpokládali, že v neděli budou Události nejvíce odlehčené od „závažného“²⁷ zpravodajství. Naopak nejvíce příspěvků zabývajících se

²⁶ Zaokrouhleno na celá procenta

²⁷ Máme na mysli zprávy, události, které mají potenciál stát se součástí veřejné debaty, pravděpodobně o nich bude referovat většina mainstreamových i jiných zpravodajských médií

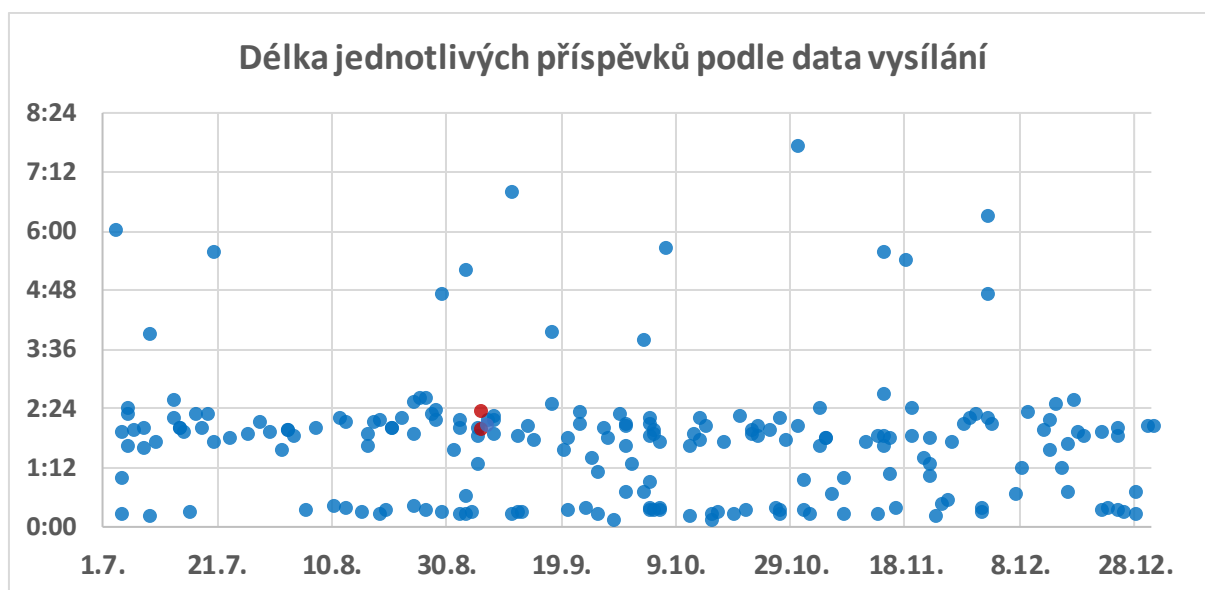

Graf 1 – Graf, zobrazující počet zpráv zabývajících se vědou podle dne v týdnu. Červenou vyznačen den s nejvyšším počtem příspěvků, zelenou pak den s počtem nejmenším

vědou bylo vysíláno v pátek (35). Zbytek dnů se počty pohybovali od 26 do 33 zpráv. Podíváme-li se tedy na absolutní čísla, vidíme, že rozdíl mezi „nejsilnějším“ a „nejslabším“ dnem, co do počtu příspěvků byl poměrně signifikantní – 11 zpráv. Je to ale rozdíl největší a zároveň tedy vidíme, že v průměru nejde o zásadní rozdíly mezi jednotlivými dny v týdnu.

4.3 Délka jednotlivých příspěvků

Na grafu v tabulce 4 vidíme, v jakých relacích se nejčastěji pohybovala trvání jednotlivých příspěvků o vědě. Můžeme zde tedy odpovědět na **výzkumnou otázku č. 2** „Jaká je délka těchto příspěvků?“ (máme na mysli všechny příspěvky zabývající se vědou). Vidíme zde **tři** signifikantní pásma. **První**, nejbližší ose x (na ní vidíme vynesenu časovou osu, tedy dny, kdy byly jednotlivé příspěvky vysílány) se pohybují v rámci několika desítek vteřin. Z drtivé většiny jde o krátké zprávy, které moderátor ve studiu přečetl, doplněné audiovizuálním prvkem zprávy, který buď zaplňuje celý prostor obrazovky nebo jen její část, nebo obrazový doplněk vidíme jako diváci jen na virtuální obrazovce ve studiu, za moderátorem. **Druhé pásmo** se pohybuje kolem hodnoty 2 minut na časové ose trvání příspěvků. Jde o plnohodnotné reportáže, rozhovory, tzv. story (narace příběhu zprávy, zaměřená na určité osoby a jejich osudy), popřípadě kombinace těchto žánrů. Ve **třetím pásmu** najdeme soubory příspěvků „Naše téma“. V tomto porovnání jsme jednotlivé části „Našeho tématu“ nerozdělovali, neboť pokládáme za důležitější zpracování tématu jako celku a nesledujeme jednotlivé zpracované žánry. Vidíme tedy, že „Naše téma“ logicky trvá delší dobu než témata, zpracovaná do jednotlivých zpráv.

Graf 2 – Bodový graf, ukazující, jak dlouho trvaly jednotlivé vědecké příspěvky v jednotlivých dnech. Dva červené body v grafu znázorňují dva příspěvky z 5.9.2016, tedy ze dne, kdy byla oficiálně zřízena samostatná redakce vědy

4.4 Naše téma

V daném období půl roku jsme zaznamenali 14 případů, kdy část Událostí „Naše téma“ (obsahující většinou tři samostatné zprávy vztahující se k jednomu tématu), obsahovala alespoň jednu zprávu, která splňovala naši definici zprávy vědecké. Ve 4 případech šlo o všechny tři zprávy „Našeho tématu“, které splňovaly naši definici. V ostatních 10 případech pak šlo o zprávy dvě. Důvodem, proč jsme „Naše téma“ rozdělili na samostatné části byl ten, že určité zprávy, vztahující se k tématu neměly sebemenší odkaz na cokoli vědeckého (vědeckého v intencích naší definice věd přírodních a aplikovaných). Šlo většinou o lidské příběhy či přímo rozhovory, které popisovaly svou laickou zkušenost s tématem. Názorným příkladem může být vysílání „Našeho tématu“ v Událostech z pátku 18.11.2016, kde herečka Ilona Svobodová popisuje svou zkušenost s tím, jak prožívala onemocnění virem HPV. Celý rozhovor je směřován spíše jako ponaučení pro diváka a apel na prevenci, není přítomen žádný odkaz na lékařské authority či instituce ve smyslu vědeckých poznatků, o těch byl divák informován v předchozí reportáži a prostřednictvím monologu moderátora ve studiu.

4.5 Počet příspěvků podle týdnů

Pokud budeme počítat jen celé kalendářní týdny (1.7. – 3.7.2016, první zkoumaný, ale necelý kalendářní týden vyloučíme), kterých bylo 25, zjistíme, že týdny s nejmenším počtem příspěvků byla období 25. – 31.7.2016 a 5. – 11.12.2016, kdy byly vysílány jen 3 zprávy zabývající se vědou týdně. Naopak týdnem, kdy jsme zaznamenali nejvyšší počet vědeckých příspěvků byl ten od 3. do 9.10.2016. Byl to týden, ve kterém jsme také zaznamenali samostatný den s nejvyšším počtem vědeckých příspěvků, jak už bylo uvedeno výše. Tedy 4.10.2016 a zaznamenali jsme jich celkem 6. Musíme jen připomenout, že v týdnu

18. – 24.7. není dostupný záznam Událostí, tzn. nevíme, zda a kolik námi definovaných příspěvků bylo vysíláno, a v týdnu 19. – 25.12. nebyly na Štědrý den Události vysílány vůbec.

Graf 3 – Graf znázorňující, kolik příspěvků zabývajících se vědou bylo vysíláno v jednotlivých týdnech. Červenou barvou vyznačen týden s nejvyšším počtem příspěvků, zelenou barvou týdny s nejnižším počtem takovýchto zpráv a šedou jediné neúplně analyzovaný týden. Fialové je pak zvýrazněn týden, kdy započala svou činnost specializovaná redakce vědy

Z rozložení počtu příspěvků do týdnů můžeme nyní odpovědět na **3. výzkumnou otázku** „Kolik takovýchto příspěvků se v Událostech týdně objeví?“. Abychom mohli na otázku odpovědět, musíme uvést průměrný počet vědeckých příspěvků za týden. Tento průměr zaokrouhleně na jedno desetinné místo odpovídá hodnotě **8,0 příspěvků týdně**, pokud nezapočteme první, neúplný týden. Průměr se nám zmenší jen minimálně, započítáme-li i tento třídenní týden, a sice na hodnotu 7,7, což je zaokrouhleno cca 8 příspěvků.

Dále se zde pokusíme **odpovědět na otázku 4**: „Změnila se četnost těchto příspěvků se vznikem specializované redakce?“. Podíváme-li se na údaje v grafech 2 a 3, rozhodně **ne můžeme tvrdit**, že by se počet příspěvků vědeckého zpravodajství od 5.9.2016 se založením redakce **výrazně změnil** (týden je zvýrazněn fialovou barvou). Otestovali jsme tak zároveň pravdivost první hypotézy: „H1 Vznik samostatné redakce vědy na počet příspěvků v Událostech neměl vliv“. Existuje možnost, že vznik redakce vědy měl na příspěvky kvalitativní dopad. Ten však v intencích této práce nemůžeme postihnout. Dovolíme si zde však připomenout, že redakce vědy deklarovala také vznik nových pořadů specializovaných na vědu, a tak vytvoření specializované redakce nemuselo mít na příspěvky v Událostech vůbec žádný.

Dále se zaměříme na skutečnosti související obecně s příspěvků o vědě, které přímo z grafu nevyčteme, avšak musíme je vzít v úvahu.

Zprvé, v prvních 7 týdnech vidíme, že počet příspěvků je poměrně nižší, než bylo v zadaném období obvyklé. Průměr počtu příspěvků za prvních 7 analyzovaných týdnů (včetně prvního necelého) byl zhruba 5,6 (bez prvního neúplného týdne pak 6,5). Tyto nízké počty můžeme přisuzovat tomu, čemu se v praxi říká „okurková sezona“. Jde o období letních prázdnin, kdy si nejen zaměstnanci České televize berou dovolenou, ale kdy si své volno vybírá i mnoho veřejných činitelů. Z pohledu televize je zde nedostatek zaměstnanců a také toho, o čem se dá zpravovat. Prioritu tak mají významné události a zprávy tzv. veřejného zájmu, kam můžeme zařadit zprávy o počasí (které jsme ale již výše z naší definice vědeckého zpravodajství vyloučili) typu „Nejteplejší den v roce“ a také zprávy o dopravě a kulturním vyžití.

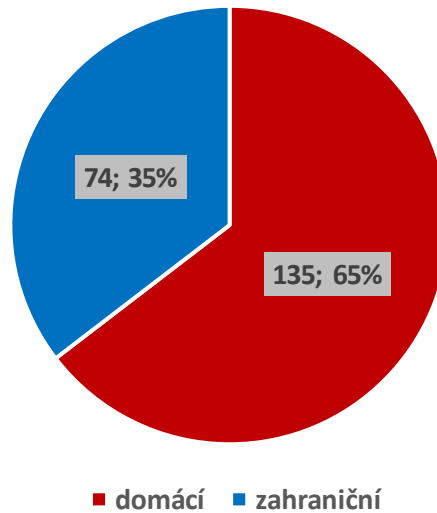
Následuje poměrně vyvážené období, co se počtu námi analyzovaných příspěvků týče, samozřejmě s jistými výkyvy. Je ale zajímavé se podívat na týden od 3. do 9.10., tedy týden, kdy jsme zaznamenali nejvyšší počet vědeckých zpráv. 7. a 8.10. totiž probíhaly senátní a krajské volby, které v sobotu 8.10. zaplnily naprosto celé vysílání Událostí. Přesto, zvláště díky 4.10. (dnem s nejvyšším počtem příspěvků ve zkoumaném období vůbec), byl tento týden co do počtu vědeckých zpráv rekordní.

Poslední 4 týdny ale opět můžeme sledovat pokles vědeckých příspěvků. Zde tento pokles přisuzujeme adventní a předvánoční době, kdy se dostávají na volná místa v Událostech periodicky se vracející témata příprav na Vánoce a počasí a ubírají tak „volný“ prostor, který je vyhražován méně důležitému zpravodajství z pohledu společenské závažnosti.

4.6 Zastoupení vědy domácí a zahraniční

Co se týče geografické reference námi analyzovaných příspěvků zabývajících se vědou, tedy to, zda obsah zprávy referuje k vědecké události domácí nebo zahraniční, vidíme jasnou inklinaci ke zprávám domácím. Téměř ve dvou třetinách šlo o příspěvky z domácího prostředí, nebo akcentující domácí vědu ve světě, jak ukazuje graf v tabulce 6. Zbylá třetina pak odkazuje na události, sdělení, mající původ v zahraničí.

Rozložení počtu příspěvků podle geografické reference

Graf 4 – Graf ukazuje rozložení vědeckých zpráv domácích a zahraničních jak v absolutním počtu příspěvků (první číslo v popisce), tak procentuální rozložení (tedy druhé číslo v popisce)

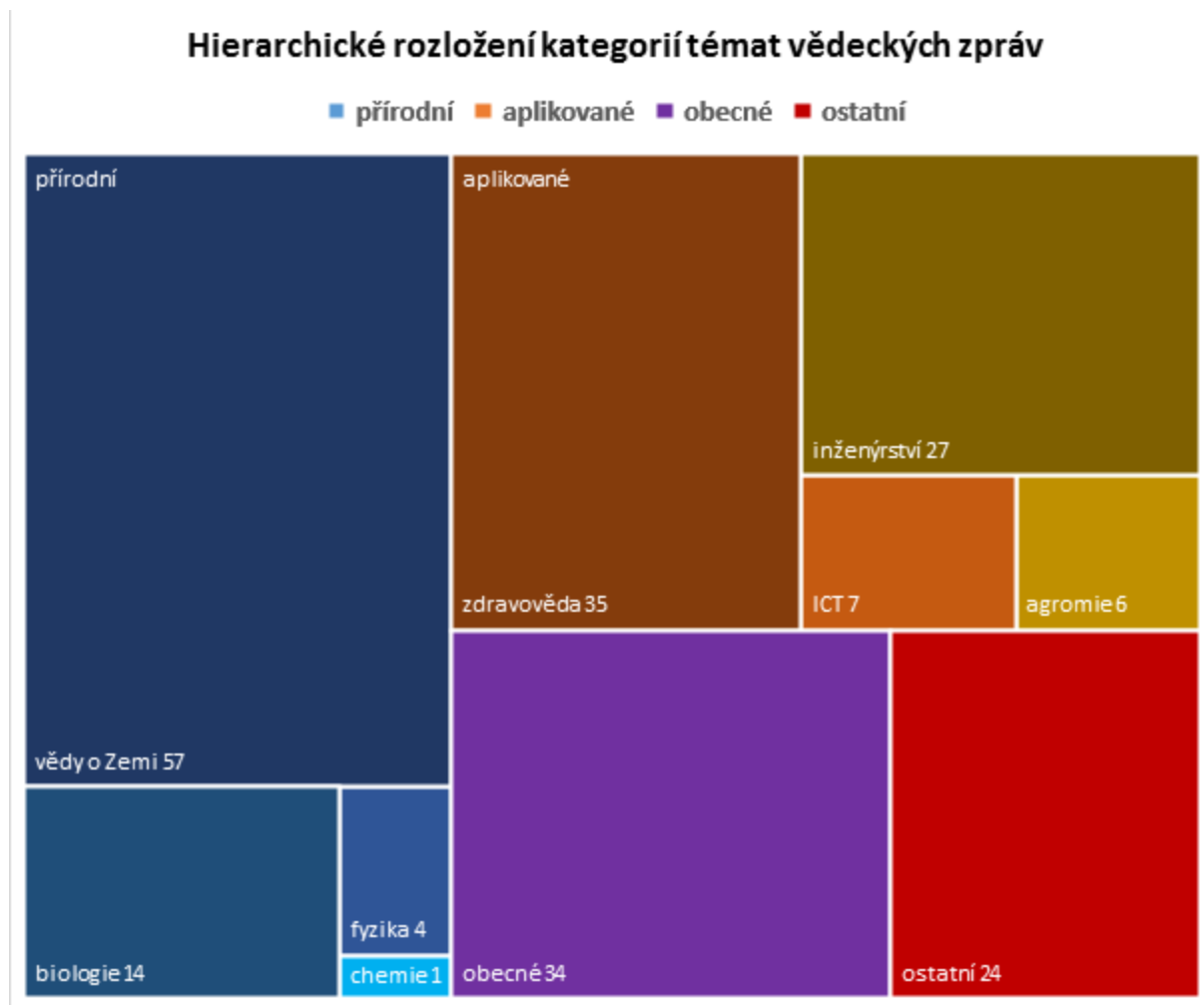
Odpovídáme zde tak na **5. výzkumnou otázku**, zda „Je více zastoupena věda česká nebo zahraniční?“. Důvod, proč je v Událostech **preferováno** odkazování na **vědu domácí** není na první pohled úplně zřejmý²⁸. Avšak podíváme-li se na data z pohledu teorie mediálních rutin, docházíme k závěru, že zprávy, ve kterých redaktor usoudil, že bude vhodné, aby daný problém vysvětlil odborník, nebo aby se odkázal na jistou vědeckou instituci či organizaci, je pochopitelné, že se přiklonil k domácímu prostředí. Učinil tak jistě z důvodu dostupnosti zdroje a kulturní či geografické blízkosti k publiku. Také samotný obsah zprávy referoval k domácímu českému prostředí, vzhledem k tomu, že šlo o události v české vědě. Ta bude jistě preferována před tou zahraniční opět z důvodu kulturní a geografické blízkosti k publiku. Nesmíme také zapomenout na jistou „vlasteneckou“ notu zpráv, kterou můžeme ukázat na ilustračních výpovědích „podívejte, co naši vědci zase dokázali; pochlubme se tím; jsme v něčem první, jedineční na světě“.

4.7 Tematické rozložení vědeckých příspěvků

V této kapitole odpovíme na **poslední výzkumnou otázku**: „Jaké je tematické složení těchto příspěvků (jaké vědy jsou zastoupeny)?“. Na grafu v tabulce 7 vidíme, že rozložení zpráv referujících o přírodních vědách (celkem 77) příspěvků nebo vědách aplikovaných (celkem 75) je vyvážené. Kategorie „Ostatní“ nám pak ukazuje zprávy, ve kterých nebylo možné identifikovat, na jaké vědy je zpráva zaměřena. Kategorie „Obecné“ nám ukazuje, že v Událostech se poměrně dost mluví o vědě jako o společenské

²⁸ V článku 5, odst. Etického kodexu ČT nalezneme toto: „Zařazení a pořadí informací ve zpravodajské agendě se řídí vahou předpokládaných dopadů na život obyvatel České republiky. Při editorialem rozhodování však nelze opomíjet mezinárodní vlivy a vztahy, které působí napříč státy, kontinenty či kulturami. Zpravodajství a aktuální publicistika v tomto smyslu ukazují Českou republiku v rámci evropského a světového dění.“ Můžeme tedy také usuzovat, že se editoři primárně řídí tímto „doporučením“.

instituci a o jednotlivých vědeckých organizacích. Velkou část těchto „obecných“ zpráv pak podle naší analýzy tvoří zprávy o předávání různých vědeckých ocenění.

Graf 5 – Graf zobrazující rozvrstvení jednotlivých příspěvků dle tematických (sub)kategorií. Přírodní vědy jsou zastoupeny odstíny modré, aplikované odstíny hnědé, obecné fialovou barvou a ostatní barvou červenou. Číslo uvedené za názvem subkategorie udává počet zahrnutých příspěvků

V grafu 5 také vidíme, že absolutně nejvíce jsou zastoupeny vědy o Zemi. Početná část takovýchto příspěvků se zabývala ekologií. Tedy vědou, která zkoumá životní prostředí a snaží se jej zlepšit.

V rámci těchto příspěvků byly zprávy například o tom, kde a jak se třídí odpady (konkrétně 4 příspěvky). Dalším poměrně častým tématem je ochrana české přírody z pohledu zákonů a s tím související problematika tzv. kůrovce (3 příspěvky o kůrovci). Do kategorie věd o Zemi jsme zařadili také zprávy, referující o živelných katastrofách: 3x následky tajfunů, 1x výbuch sopky v Indonésii, 1x přívalové deště v Číně, 1x požáry na Madeiře, 1x zemětřesení na Novém Zélandu. Zvláštním případem bylo období po 24.8.2016, kdy střední Itálii zasáhlo silné zemětřesení. Události o této skutečnosti referovaly dokonce ve své první zprávě dne. Následoval také živý vstup z místa katastrofy. Celkem se zemětřesením v Itálii (prvními otřesy, novými otřesy po dvou měsících nebo s tím souvisejícími tématy, jako reportáž „Otřesy zachycené na českých seizmografech z 25.8.) zabývalo 7 příspěvků. Další přírodní katastrofou, které byla věnována velká pozornost byl hurikán Matthew, procházející přes oblast Karibiku až po pobřeží

USA. Jemu byly věnovány 4 příspěvky ve 3 dnech. Jediným příspěvkem, zařazeným do subkategorie „Chemie“ byl příspěvek informující o objevení skrytého skladu chemikálií v areálu bývalé chemičky v Lovosicích.

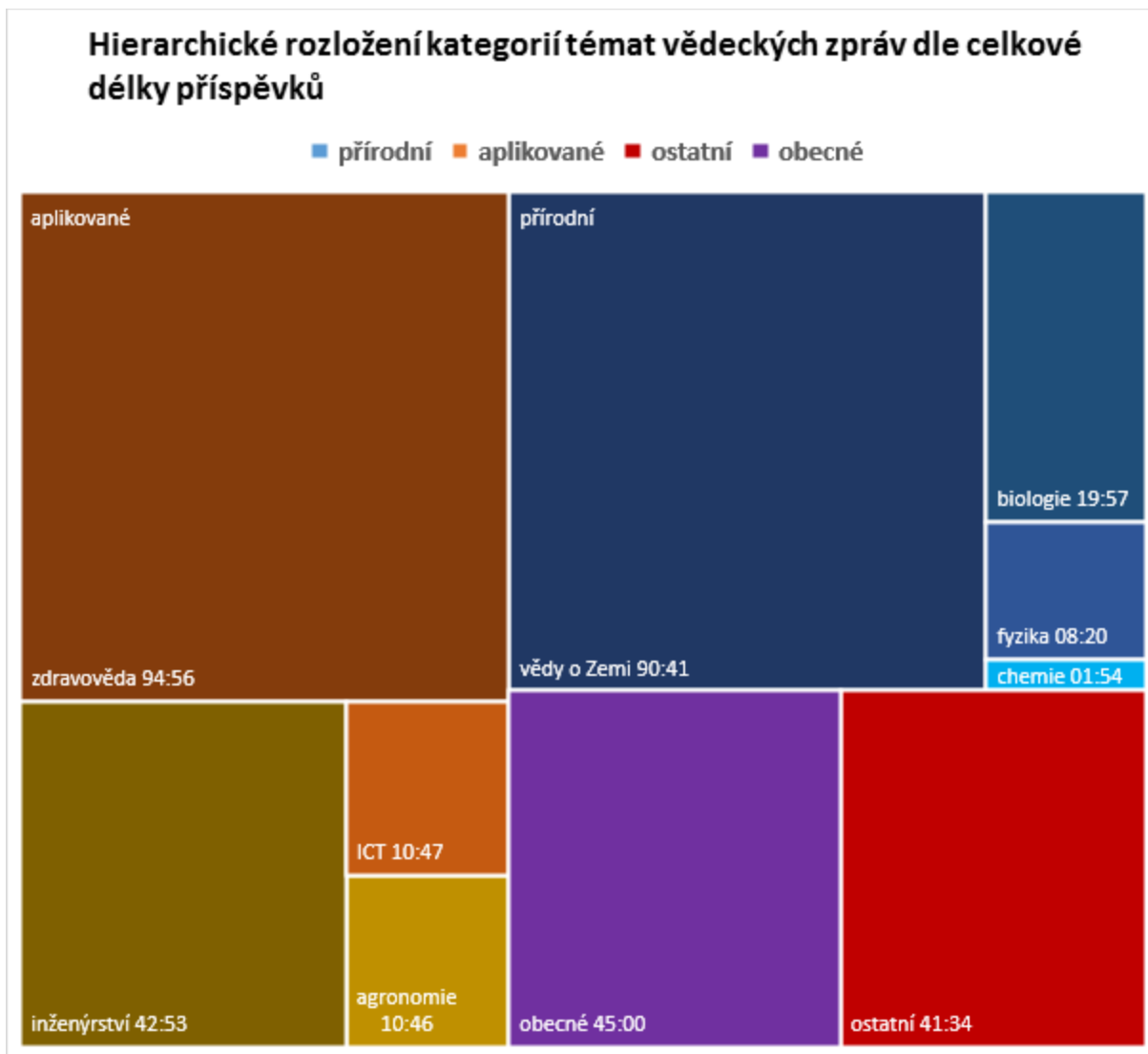
V oblasti aplikovaných věd jsou jednotlivé subkategorie, či počty příspěvků v nich, rozloženy rovnoměrněji. Přesto je ale patrný důraz na zprávy, týkající se zdraví. A nejen počtem zpráv jako takových, ale také tím, že ze 14 „Našich témat“ hned 9 z nich se zabývalo zdravotním tématem. Šlo o soubory zpráv na téma různých nemocí a pokroků v jejich léčbě, nedostatků v jejich léčbě, schopností je diagnostikovat, popsat jejich příznaky, a také upozornit na důležitost prevence. Dalším oblíbeným tématem v kategorii aplikovaných věd byly drony²⁹. V Událostech byl dron použit jako hlavní důvod k natočení reportáže celkem 4krát.

Jak už bylo zmíněno výše, v kategorii „Obecné“ se nacházejí zejména zprávy oceňující práci či osoby ve vědě. Ale také zprávy, které upravují legislativu, zahrnující vědecké organizace apod.

Do kategorie „Ostatní“ jsme zařadili drtivou většinu příspěvků, které se zabývaly cestami do vesmíru, prací ve vesmíru, či technologiemi, užívanými ve vesmíru. Nebylo možné oddělit novou technologii, o které zpráva referuje a okolnosti jejího uplatnění, nebo nových poznatků, kterých bylo dosaženo díky novým technologiím. Konkrétně jsme sem zahrnuli také dva příspěvky, které se zabývaly skladováním vyhořelého jaderného paliva, ale nebyl kladen důraz na legislativu, ani na spory s obyvateli, kterých se uložení odpadu na zmíněných místech týkalo.

Na tomto místě můžeme otestovat druhou hypotézu: „H2 Nejvíce zastoupeným okruhem věd v daných příspěvcích, byly zdravotní vědy“. Z dat vyplývá, že tato hypotéza neplatí. Nejvíce zastoupenou subkategorií byly „Vědy o Zemi“, „Zdravověda“ pak byla vyhodnocena co do počtu příspěvků na druhém místě. Avšak znovu zde musíme připomenout, že 9 ze 14 „Našich témat“ bylo zaměřeno na oblasti, postihující subkategorii „Zdravověda“. Je zde tedy citelný apel na důležitost takovýchto zpráv o zdraví, který je jistě spojený s atraktivitou tématu pro publikum.

²⁹ Dron neboli bezpilotní letoun, v poslední době velmi oblíben také mezi laickou veřejností jako technologie sloužící k zábavě či pořizování fotografií a videí z jinak nedostupných stanovišť

Graf 6 – Na tomto grafu vidíme rozvrstvení celkové délky příspěvků dle tematických (sub)kategorií. Přírodní vědy jsou zastoupeny odstíny modré, aplikované odstíny hnědé, obecné fialovou barvou a ostatní barvou červenou. Číslo uvedené za názvem subkategorie udává celkovou délku příspěvků v daných tematických oblastech

V grafu 6 vidíme, že časové rozvrstvení (sub)kategorií se oproti tomu ukazující rozvrstvení dle počtu příspěvků příliš neliší. Jedinou markantní změnou či rozdílem je dominance „Zdravovědy“ v trvání příspěvků v porovnání s dominancí „Věd o Zemi“ a počtu jednotlivých příspěvků této (sub)kategorie.

Pokud bychom porovnávali zastoupení jednotlivých (sub)kategorií podle průměrné délky příspěvku, vychází nám, že nejkratší dobu trvají příspěvky subkategorie „Obecné“. Nejdéle pak trvají zprávy z oblasti „Zdravověda“. Průměrnou délku příspěvků o zdravotědě ale velmi zvedají jednotlivá „Naše témata“, námi posuzovaná dohromady jako jedna zpráva. Graf je v tomto případě o ničem nevyovídá, všechny (sub)kategorie jsou zastoupeny zhruba stejně.³⁰

³⁰ Výchylka od absolutní průměrné délky vědeckého příspěvku (tedy délky trvání 1 minuty 45 vteřin) je +/- 25 vteřin. Výjimkou jsou právě příspěvky o zdravotědě, zde je výchylka od celkového průměru celá minuta.

4.8 Umístění příspěvků na časové ose

Posledním sledovaným parametrem při sběru dat bylo umístění daných příspěvků na časové ose trvání Událostí. Jak již bylo vysvětleno v kapitole Operacionalizace 3.5, přistoupili jsme k tomuto rozřazení příspěvků a nikoli k pořadí příspěvku v dané relaci, protože si myslíme, že toto jednodušší rozřazení lépe vystihne podstatu důležitosti umístění příspěvku v určité části relace. Také jsme už předem popisovali, že pro nás bude klíčové, kdy daná zpráva začíná, a to i přes to, že může například začínat 5 vteřin před námi zvoleným předělem mezi „začátkem“ a „středem“ Událostí.

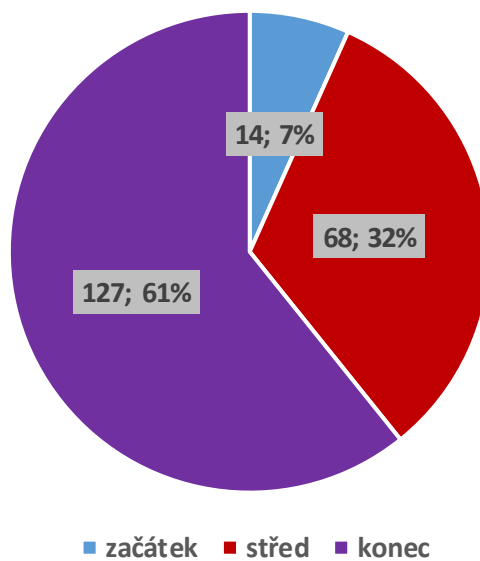
Zprávám umístěným na začátek relace přisuzujeme charakteristiku velké důležitosti.³¹ Divák je v tomto čase plně soustředěný. Prezентují se mu tedy ty nejdůležitější zprávy dne nebo ty, které editor dne považuje za pro publikum velmi atraktivní. Příspěvků o vědě je zde minimum tedy 14, což odpovídá 17 %. Ve „středu“ už pozornost upadá, divák očekává zprávy, které se ho více dotýkají, jsou z hlediska „celosvětové důležitosti“ méně silné než ty, uvedené na začátku relace, avšak jsou sem zařazovány také zprávy z regionů apod. Takovýchto zpráv jsme zaznamenali 68, tedy 32 % (včetně souboru „Naše téma“). „Konci“ již přisuzujeme poněkud uvolněnější charakter, proto není překvapením, že právě zde se nachází zdaleka nejvyšší počet příspěvků zabývajících se vědou (konkrétně 127, tedy 61 %; opět včetně „Našeho tématu“)

Opět zde musíme upozornit na fenomén „Našeho tématu“. „Naše téma“ je zpravidla velmi atraktivní téma, zařazované do Událostí zhruba ke 30. minutě vysílání. Má za úkol udržet diváka a odradit jej od přeprnutí na jiný kanál nebo odchodu od televize. Zdravověda je pak přesně takovým atraktivním tématem, avšak nesmíme zapomínat, že ze 182 analyzovaných dnů, jen 9 z nich obsahovalo „Naše téma“, které jsme vyhodnotili (resp. jednotlivé příspěvky v souboru „Naše téma“), jako odpovídající naší definici vědeckých příspěvků.

Podívali jsme se také na to, zda se liší řazení příspěvků na časové ose Událostí podle toho, do jaké (sub)kategorie tematicky jednotlivé příspěvky náleží. Z dat nevyplývá, že by některá (sub)kategorie byla preferována a byla jí udělována vyšší důležitost tím, že ji editor zařadil na začátek Událostí, do jejich středu, či na jejich konec.

³¹ Trampota k tomuto podotýká: „Zařazení zprávy na první místo nemusí být vyvoláno snahou vybrat sociálně nejdůležitější událost, ale naopak zařadit za každou cenu vlastní zprávu a odlišit se tak od konkurence. (...) Televizní zprávy se stávají pořadem s vnitřní dramaturgií, která pečlivě promýšlí, jaké spektrum témat by měla relace obsahovat a jak by měly být zprávy seřazeny, aby se divák nerozhodl stanici opustit ještě před blokem r

Umístění příspěvků o vědě na časové ose trvání Událostí

Graf 7 – Graf ukazující rozložení vědeckých zpravodajských příspěvků na časovou osu trvání relace Událostí

5. Závěr

V úvodu jsme si dali za cíl této práce vykreslit obraz námi definované vědy v hlavní zpravodajské relaci veřejnoprávní České televize – Událostí. Kvantitativní metodou obsahové analýzy jsme shromáždili dostatek dat na to, abychom mohli vyvozovat relevantní závěry pro naši práci. Jak bylo také řečeno v úvodu, vybrali jsme vědu jako, podle našeho názoru, opomíjený fragment lidské činnosti, zobrazovaný ve zpravodajství.

Zřejmě si toho bylo vědomo i vedení ČT, vzhledem k tomu, že od 5. září začala fungovat samostatná zpravodajská redakce vědy. Její vznik nám ale nezanechal v sesbíraných datech sebevýraznější stopu. Také tvář této redakce, Daniel Stach, se v Událostech objevil v marginálním počtu případů jako reportér nebo jako uvaděč jiných relací, na vědu specializovaných.

Nicméně jsme zjistili, že postavení vědy ve vysílání a tematickém složení Událostí je zhruba takové, jaké jsme očekávali. To, že se vědecká zpráva vysílala průměrně ve 3 ze 4 relací Událostí musíme označit jako pozitivní. To, že časově se vědecká témata podílela na vytvoření Událostí 4 % a v počtu jednotlivých příspěvků 19 % nám ale ukazuje, že věda rozhodně není primárním tématem Událostí. Že by byla věda ve středu zájmů tvůrců (gatekeeperů) Událostí ale jistě není překvapením. Ani divák by jistě snahu preferovat vědu před jinými tématy neocenil. Avšak máme-li podporovat zájem o vědu u široké laické populace, jsou Události v médiu veřejné služby tím pravým formátem.

Zvláště při sběru dat jsme narazili na mnoho příspěvků, které nebylo snadné ať už zařadit do jednotlivých (sub)kategorií, anebo vůbec určit, zda příspěvek splňuje naši definici zprávy o vědě. Z výsledků analýzy také vyplývá, že jednotlivé subkategorie, zvláště u kategorie přírodní vědy, nebyly zvoleny úplně nejlépe. Jediný příspěvek v subkategorii „Chemie“, 5 příspěvků v subkategorii „Fyzika“ a ohromných 57 příspěvků v subkategorii „Vědy o Zemi“ nám ukazuje, že by bylo vhodnější alternativou více se zaměřit na konkretizování například ekologie, spíše než na tak laikovi vzdálené obory jako fyzika a chemie.

Vidíme zde obrovský potenciál zkoumat dále data, získaná v obsahové analýze, kvalitativními metodami, aby bylo možné zjistit, jestli jsou vědecké příspěvky například relevantní také pro odbornou veřejnost, nebo takovéto zprávy považují za povrchní. Z dat naší analýzy, či spíše z empirické zkušenosti, vtahující se k parametrům v naší práci nezachycených, by bylo možné vytvořit nejednu další, minimálně stejně rozsáhlou práci. Zvláště u zpravodajských hodnot by bylo vhodné rozebrat jednotlivé příspěvky a potvrdit tak teorie vědecké žurnalistiky, že v tomto oboru novinařiny jsou některé hodnoty potlačovány a některé vyzdvihovány. Ostatně některé takovéto charakteristiky se povedlo zachytit i v této práci. Například geografická a kulturní blízkost vědeckých příspěvků. Také jednoduchost, srozumitelnost a hodnota souznění jsou v analyzovaných datech velmi cítit (zde opět nevycházíme z analyzovaných dat, ale z empirické zkušenosti výzkumníka).

V teoretické části jsme tak spíše nastínili parametry, které určují podobu zpráv, avšak ne z normativního hlediska, ale z hlediska zpětného pohledu a utřebení poznatků.³² Kvantitativní metody však vyžadují určitý odstup a naše interpretace tak vychází pouze z objektivně měřitelných dat.

Celá problematika vědy nejen v Událostech a její popularizace v médiích nám připadá pro studium médií velmi atraktivní, a ne až tak zmapované prostředí.

³² Rozumíme tím, že všichni, kdo se podíleli na tvorbě námi analyzovaných dat (relací Událostí), naznačí teorii zpravodajských hodnot a neřídí se podle ní, ale naopak. Teorie zpravodajských hodnot nám pomáhá pochopit práci novináře a v kombinaci s například teorií mediálních rutin jeho rozhodnutí

6. Seznam tabulek

Tabulka 1 – Obory, kterým se vědeční žurnalisté věnují

Tabulka 2 – Z jakých zdrojů vědeční žurnalisté získávají informace ke zpracování nových témat

7. Seznam grafů

Graf 1 – Graf zobrazující počet zpráv zabývajících se vědou podle dne v týdnu

Graf 2 – Bodový graf, ukazující, jak dlouho trvaly jednotlivé vědecké příspěvky v jednotlivých dnech

Graf 3 – Graf znázorňující, kolik příspěvků zabývajících se vědou bylo vysíláno v jednotlivých týdnech

Graf 4 – Graf ukazuje rozložení vědeckých zpráv domácích a zahraničních jak v absolutním počtu příspěvků, tak procentuální rozložení

Graf 5 – Graf zobrazující rozvrstvení jednotlivých příspěvků dle tematických kategorií

Graf 6 – Na tomto grafu vidíme rozvrstvení celkové délky příspěvků dle tematických (sub)kategorií.

Graf 7 – Graf ukazující rozložení vědeckých zpravodajských příspěvků na časovou osu trvání relace Událostí

8. Seznam zdrojů

BERGER, Peter L. a LUCKMANN, 1999. Thomas. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-859-5946-1.

BRUMFIEL, Geoff. 2009. Science journalism: Supplanting the old media? [online] Nature. **458**(7236), 274-277. [cit. 19.2.2017]. ISSN 0028-0836. Dostupné z: <http://www.nature.com/doi/10.1038/458274a>

DUNWOODY, Sharon a RYAN, Michael, 1985. Scientific barriers to the popularization of science in the mass media. Journal of communication. **35**(1), 26-42. ISSN: 1460-2466

GALTUNG, Johan a RUGE, Mari Holmboe, 1965. The Structure of Foreign News. Journal of Peace Research. **2**(1), 64-90. ISSN 0022-3433. DOI: 10.1177/002234336500200104.

HARTZ, Jim a CHAPPELLE, Rick, 1997. Worlds apart: How the distance between science and journalism threatens America's future. Nashville: First Amendment Center. (nedohledatelné ISBN)

JANDOUREK, Jan, 2001. Sociologický slovník. Praha: Portál. ISBN 8071785350

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara, 2007. Média a společnost. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-736-7287-1.

KATZ, Elihu a LIEBES, Tamar, 1990. Interacting with "Dallas": Cross Cultural Readings of American TV. Canadian journal of Communication. **15**(1), 45-66. ISSN 0705-3657.

KIERNAN, V. Ingelfinger, 1997. Embargoes, and Other Controls on the Dissemination of Science News. Science Communication [online]. **18**(4), 297-319. [cit. 2017-04-11]. ISSN 1075-5470. DOI: 10.1177/1075547097018004002. Dostupné z: <http://scx.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1075547097018004002>

MELLOR, Felicity, WEBSTER, Stephen a BELL, Alice R, 2011. Content analysis of the BBC's science coverage [online]. Londýn: Imperial College London. [cit. 10.3.2017]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwji6P2ph5zTAhXEsxQKHZZpBFQQFggiMAA&url=http%3A%2F%2Fdownloads.bbc.co.uk%2Fbbctrust%2Fassets%2Ffiles%2Fpdf%2Four_work%2Fscience_impartiality%2Fappendix_a.pdf&usg=AFQjCNH4A7mOVwHDZWkUEJrRi8NFHfr6Q&sig2=niLzaLc2BbV8ITLUWtEBxQ&bvm=bv.152180690,d.d24

NEUENDORF, Kimberly A, 2002. The content analysis guidebook. Thousand Oaks: SAGE Publications. ISBN 07-619-1978-3.

- PETERS, Hans Peter, 2013. Gap between science and media revisited: Scientists as public communicators. Proceedings of the National Academy of Sciences [online]. **110**(Supplement_3), 14102-14109. [cit. 2017-03-18]. ISSN 0027-8424. DOI: 10.1073/pnas.1212745110. Dostupné z: <http://www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1212745110>
- POPPER, Karl, 2002. The Logic Of Scientific Discovery 14th Printing. Hoboken: Taylor. ISBN 02-039-9462-0.
- REIFOVÁ, Irena a LUCKMANN, Thomas, 2004. Slovník mediální komunikace: pojednání o sociologii vědění. Praha: Portál. ISBN 80-717-8926-7.
- RENSBERGER, Boyce a RUGE, Mari Holmboe, 2009. Science journalism: Too close for comfort [online]. Nature. **459**(7250), 1055-1056. [cit. 11.3.2017] ISSN 0028-0836. DOI: 10.1038/4591055a. Dostupné také z: <http://www.nature.com/doi/10.1038/4591055a>
- ROSŮLEK, Přemysl a BULTITUDE, Karen, 2011. Science communication se zřetelem na sociálně-vědní témata. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0065-2.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2014. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3568-9.
- SCHERER, Helmut, 2004. Úvod do metody obsahové analýzy. In: SCHULZ, Winfried, REIFOVÁ, Irena a kol. Analýza obsahu mediálních sdělení. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, s. 29-50. ISBN 80-246-0827-8.
- SCHULZ, Winfried, 1989. Massenmedien und realität. In: KAASE, Max a kol. Massenkommunikation Theorien, Methoden, Befunde. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s.135-149. ISBN 9783322835710.
- SHOEMAKER, Pamela a REESE, Stephen D, 1996. Mediating the message White Plains. New York: Longman. ISBN 0-8013-1251-5
- STOCKING, S. Holly, 1998. On Drawing Attention to Ignorance. Science Communication. **20**(1), 165-178. ISSN 1075-5470. DOI: 10.1177/1075547098020001019.
- TRAMPOTA, Tomáš, 2006. Zpravodajství. Praha: Portál. ISBN 80-7367-096-8.